AN POP RETEGANUL.
INTEA VITEAZUL

I.

TRADIȚIUNI

LEGENDE
ȘI
SCHIȚE ISTORICE

BRAȘOV

jA^.rclealul este ţara poveştilor şi a minunilor, cum nu mai este altă ţeră sub sore. Numai în Ardeal a putut trăi Elena, cea mai frumosă femeia cu perul de aur, după care Arghir, fiiul regelui Acleton, era se-şi pună capul; în Ardeal şi-au avut locaş ^înele, bălaurii, priculicii, strigoii, nfo'rbîV ii'iitmişfelele, ş̧i din Ardeal s'au dus în alte ţeri, după ce aici nici nu le mai cuprindea locul. În Ardeal au trăit şi uriaşii, acei ciclopi, cari călcau de pe munte pe munte, din cari unii, ca Strîmbălemne, Sfarmă-pietră, Clătină-munţii, Setila, Fometea pământului, Tintilă şi alţii, erau spaima lumii; er alţii, ca Buturugă cât o nucă, Omul cât şchiopul, barbă cât cotul, Dracul, Smeul şi alţii ca ei erau de rîsul lumii, pe când un Fet-frumos, o Ileană Cosinteană (Cosînzană), Cap înflorit, Omul cu cai) de flori si c.n tmn apoi sfânta Joi, sianta Vineri, sianta Dumnecă ş. a. erau pentru binele şi fericirea lumii.

S'ar întreba cine-va, cum de vine Ardealul patria atâtor 4ᵉităţi deosebite? Cum încap lângă olaltă uriaşii cu 4iⁿᵉle? Fet-frumos cu Buturugă? Sânta Joi cu Marţolea? Sfântul Sore cu Buricul pământului?

Der nu ne vom mira nici-decât, decă vom lua în considerare, că:

Poporele, cari locuesc acji Ardealul şi a căror fantasiă e plină de 4 [e]i tei fă[1] 'fim^e'^âupr^-uteăne, au avut deja la venirea lor aici efeită- ţile lor, proprii ţerilor de unde veniră, şi la venirea lor aci pe lângă cele ce le aduseră cu sine, mai aflaiă şi aci cjeităţile ţinutului acestuia, cjeităţile poporelor, ce aci trăiau.

De buna semă, că alte 4[e]ităti au avut Dacii, antecesorii Romanilor din aceste plaiuri, şi alte 4eităţî au adus Romanii din ţerile de unde veniră; alte deităţi au adus Sec.uii şi altele Slavii, er 4[e]ităţile înfiorătore ile Saşilor teutoni, mai târdiu veliţi aci, sunt eăşî altele.

Dacii vor fi avut nescari 4[e]i- tăţî resboinice, gata de atac, căci în luptă continuă au trăit ei aci, cu natura şi cu productele ei; lupii şi urşii cei mulţi ţineau pe vechiul Dac tot cu arma în mână, er clima şi firea pământului, nefiind din cele mai prielnice, au trebuit se lucreze şi asude mult până se aibă cu ce trăi; trebuia der, ca Dacul se fia harnic şi resboinic, er cetăţile lui asemenea, de-6re-ce fiăcare popor îşi are cetăţile după cum îl

trage firea şi împrejurările, între cari tră-

«SCe» BCU Cluj / Central University Library Cluj

Romanii la venirea lor aci au adus cu sine ^eităţî de ale Sudului, de cele blânde şi frumose, molatice şi amorose, cari înse, venind aci, s'au încuscrit cu ale Dacilor şi au procreat cjeităţi noue-noute, nici italice, nici dacice, ci cjeităţi proprii românesc! ardelenesc!. Tot ast-fel s'a întâmplat mai târejiu cu Zeităţile aduse de Secui, Ungur! şi Saşî. ţ)eităţile Secuilor sunt resbunătore, înfocate, lesne se aţâţă, ca cocoşii; ale Saşilor sunt mai necăjite şi dec! mai precaute, dâr şi mai avare în daruri, sunt cjeităţi de-ale Nordului;

ale Ungurilor sunt tot smei şi uriaşi, cari vor numai se stăpânească cu puterea din „curţile" lor; deităţile acestor neamuri sunt torturătore, de ele are omul numai frica, der niciodată iuhire şi încredere, ca de deităţile Sudului, de cjeităţile Românului, pe care le iubesce şi cinstesce, le aduce jertfe. Aşa d. e. Ilena Cosin- t6na (Cosinzana) cea adusă din Italia, e atât de iubită poporului nostru, cât până în cjiua de adi o cinstesce cu cununi de floii galbine (Sânziene) şi adecă cu atâtea, câte „suflete" sunt în casă, de iot sufletul o cunună, că decă ea face ca cununile se stee pe casă, atunci nici unul din ei nu more în acel an; er acela, a cărui cunună a căcjut de pe casă, va muri; deci ea-i o cjeitate bună, care prepareză pe om de a se gândi la ce are de făcut, când 'i-se apropie mortea Ea-i o fată forte frumosă, cu per de aur, vedî bine, cu ochii mierii ca florea grâului, apoi albă, Domne, ca caşul. Fet frumos e alb şi el —,der alb ca laptele: Ochişorii lui Mura câmpului,

Sprâncenele lui
Spicul grâului,

Musteciora lui
Pena corbului.

Acesta s'a schimbat în decursul vremei şi a devenit din Fet-fru- mos Ioan Sânţion, nănaşul lui Dum- ne4eu, pe care-l pomenesce poporul în colindele dela Crăciun şi Anul nou.

Precum în fantasiă îşi are poporul monstruositătţi rele şi cj^tăţî bune; rele, cari nedreptăţesc pe cele bune, şi, cqle bune cau|tă„îţ.|| diferite moduri de a se scăpa de cele rele: aşa a avut şi are în realitate fiinţe rele şi bune; rele, cari i-au luat şi-i iau totul, cari iau dela popor:

Şi casa şi buhaiul, Şi cojocul şi mălaiul,

şi faţă cu aceste are viteji eşiţi din sînul lui, cari caută a-i aduce cu puterea lucrurile răpite, luate cu sila.

Un monstru din poveste fură din ţera Imperatului verde sorele, luna şi stelele, 6r Fet-frumos om6ră pe monstru, aduce sdrele, luna şi stelele în desagi acasă la împeratul verde, er acela-i dă fata de soţie şi şi jumetate împerăţia cjestre.

Un balaur se face stăpân peste singura fântână aflătore în satul împăratului roşu şi nu dă poporului apă,

decă acesta nu-i dă în tótă 4iua câte-o fată mare se-o mănânce, până ce în urmă trebuia se-i dea chiar pe fata împeratului. Păn' atunci a mers cum a mers, a suspinat şi răbdat poporul, der atunci se ridică din popor un Fet-frumos şi tăiâ tote capetele bălaurului şi scose fata se şi-o facă nevastă şie-şi; der Ţiganul, sluga lui Fet-frumos, minte împeratului, că el a omorît pe bălaur, şi cât p'aci era se-i dea lui fata, care plângea şi suspina, bine sciind, că altul e eroul; ba Ţiganul devenise chiar mire, şedea pe 12 perinî la masă, până 'i-se demască mişelia; atunci fu legat de codele a doue *iepe sirepe* şi făcut mii de bucăţele.

În alt mit, un om serac avea o singură holdă de grâu, şi o lucra cu diîiginţă, şi holda se făcea până era de secere, er când da sS-o secere, un bivol mare, negru, i-o păscea şi "racului nu-i remânea, decât truda, pană ce unul din feciori, cel mai mic, cel mai voinic, mi-l urmări şi mi-l omori; din acel ceas holda remase nebântuită şi, deşi mică, le da hrana de tóte c}il°l°) erau singuri stăpâni peste ea.

Cine nu vede în bivolul cel negru al acestui mit pe asupritorii de odinioră

ai poporului, cari păsceau şi cea mai mică holdă a séracului, pană ce un Horea, Iancu, Pintea şi alţii îl alungară ? !

Evident, că pe asupritori poporul i-a^riţ,, ʟ i§Tr>Kftj m ântui - torî i-a cinstit şi venerat, ascriin- du-le chiar nemurirea. Între Moţi şi acjî se află, cari nu cred, că Iancul ar fi mort, ér despre Pintea vitézul sunt fel de fel de mituri, în cari se susţin despre el lucruri supra-naturale, precum vom vedé.

Dér cine a fost Pintea vitézul? Cum de numele lui a ajuns departe de locul, unde el a petrecut şi murit?

În munţii de Mé4a-nópte-Apus ai Ardealului este un sat cu numele Măgogea, locuit esclusiv de Români, ca tóte satele din apropiare. Românii din Măgogea erau toţi „nobili", aparţinetorî vestiţilor puşcaşi ai lui George Racoţi, nu slugeau adecă la „domni", der nici nu aveau iobagi, erau va se tjică stăpâni pe ce aveau ei, d6r nu-şi însuşiau dreptul de-a fi stăpâni şi peste al altuia. Unii din ei erau ¿meni mai cu stare, 6r alţii erau mai seracî, căci locul e puţin productiv, mai numai din economia vitelor se susţineau pănă

înainte de asta cu o sută de ani; numai după aceea încet cu încetul lăzuiră păduri şi-şî făcură loc de bucate.

Cam cu 200 de ani înainte trăia în Măg6gea un bocotan mare, numit Stupul, căci era bogat, ca un stup, care-i mai bogat. Între alţi servitori avea Stupul şi un servitor cu numele Cupşa Pintea. Un an de 4de îl slugi Pintea pe Stupul, der nici un cuvent din gura lui n'a scos; toţi îl credeau mut, că era tăcut şi gânditor. Părinţi nu avea. Şi Stupul purta reu pe Pintea, nu-i da nici de mâncare de ajuns, âr lucru îi da până-i pârăiau 6sele. Se gândia adesea bietul Pintea la cji[cə]ª cântecului :

Cine-i slugă la altul Multe
rabdă seracul; Las' se
rabde, deeă şede, Codru-i
mare şi nu-l vede!

Odată fiind la plug Pintea cu stăpânul, acesta, de ce, de ce nu, destul că ia oticul şi îl încinge pe Pintea peste spate. Acâsta a fost prea mult şi pentru un mut. Deci se înfuriâ, băgă codoriştea sbiciului în pământ şi strigă restit către stăpânul seu: „Pân'a face codoriştea asta fruncjă verde, nu me mai vecjî; va fi amariuda-»4il©le ¡ţaleyv de» va înveli până de acţl

într'un ani" Cu aceste vorbe Pintea apucă codrul, 6r Stupul remase încremenit, când aucji amenințarea din gura lui Pintea, pe care-l ținea mut.

La anul veni Pintea chiar în acel loc şi află codoriştea sbiciului înverciită. Atunci începii a cânta'n fruncjă de bucuria, că i-a venit vremea. S'a pus şi a belit tuspatru boii Stupului, şi i-a fript şi i-a mâncat cu prtacii, er Stupului i-a plătit cu doue chichii de bani. Apoi s'a dus, şi dus a fost până 'n 4i[ua] de a4î. Lumea lui de aci încolo a fost co- dral, unde-şi avea conacul cu ortacii lui, cari erau în număr de 12. Mai mult se ținea Pintea pe dealul, ce este spre mecjă-nopte dela Lăpuş şi care deal până în cjiua de adî se numesce *Şatra Pintii*. De-acolo da năvală asupra bogaților, cu deosebire asupra Armenilor neguțători, îi despoia de bani, din cari făcea parte şi la seracii din satele vecine. De aceea suflet de om nu l'ar fi trădat pentru cât bine-i în lume, că era spaima bogaților şi mila săracilor, er săraci şi p'atuuci erau mai mulți în lumă', d&cât' 'lib^ăţh [Library]

Multă vreme, mulți ani de-a rendul o fi trăit el cu ortacii lui prin codri,

eşind pe la strîmtori după bani şi gălbiorî pe la cei neguţători; multă vreme o fi cutrierat el munţii câtu-i dela Lăpuş pănă la Maramureş şi Bucovina şi Moldova, ba şi în mijlocul Ardealului a întrat, tot prin codri, vedi bine, că dor 4i°°şi cântecul:

C'o lăsat cetăţi şi sate, Că
sunt pline de păcate, Şi-o
intrat în codrul verde, Unde
urîtul se pierde.

Pe când călicimea, seräcimea, mulţimea nemulţămită cu starea lucrurilor, povestia cu bucuria de vitejiile lui Pintea, pe atunci boco- tanii, bănoşii, asupritorii, tremurau când îi aucjiau de nume şi ar fi dat ori cât, numai se se pota mântui de el. Între numeroşii lui> duşmani erau şi cetăţenii din Baia- mare, cărora le făcuse în multe rânduri multe nătărângurî, din care causă aceştia şi erau cei mai însemnaţi duşmani ai lui; der lui Pintea nu-i păşşi,^wăj;pli i4uşiifianilor; nu, el trecea de-alungul şi de-alatul Băii-mari cântând:

De-ar ave duşmanii modru,
Face-m'ar cenuşă 'n codru;
De-ar ave duşmanii rend,
Face-m'ar cenuşă 'n vent!

Ingrijatu-s, nu me las, Se
fac voia la pizmaş!

Tradiţia ne spune, că într'o iernă grea era Pintea cu soţii lui pe „Şatra Pintii" şi erau în mare lipsă de bucate; venise greul traiului, deşi bani aveau destui. Deci el a ţinut sfat cu soţii, ce-ar fi de fa- cut, şi a ales pe trei inşi şi li-a dat bani se mergă în Baia-mare se aducă vin, pane şi sare. Der cei trei se codiau, că fără el nu cutezau a întră în cuibul cel plin de păcate, în Baia-mare. Deci au 4ᶦˢ ᶜᵃ- tră Pintea: „Căpitane, noi vom merge în Baia-mare, şi-om aduce vin, pâne şi sare, d6că ni-i spune, *din ce ţi-a sta mor tea"*. Ei adecă bine sciau, că pe Pintea nici glonţul nu-l prinde. Şi etă, el li-a spus, că din trei fire de grâu de primăvară şi din- tr'un plum,b. «MC' de. -argint, acelea, decă le-a înfunda cine-va în puşcă, l'or prinde şi l'or omorî; der alt glonţ pe el nu-l prinde.

Şi s'au dus ortacii la Baia-mare şi au terguit, der când la întors înapoi, i-au prins pandurii şi i-au legat, şi au vrut se-i omore. Er căpitanul oraşului li-a făgăduit, că i-a slobocji de vor spune ei, din ce va sta mor- tea lui Pintea, că glonţul din puşcă nu-l

prinde. Şi ceia, de frică, seu din reutate, au spus; er pandurii s'au dus, conduşi de soţii lui Pintea până la „Şatra Pintii" şi acolo s'a iscat între haiducii Pintii şi între pandurii oraşului o luptă îuverşunată, der Pintea că4& mort lovit de un glonţ de argint şi de trei fire de grâu de primăvară, âr capul 'i l'au tăiat şi pus pe pârta cetăţii dela Baia-mare, unde în totă septemâna îl peptena odată o Românca şi-l arăta poporului, ce venia la terg, ca se se convingă, ca de bună semă Pintea vitezul e mort, de-ore-ce poporul nu vrea se credă, că şi Pintea pote muri. Despre soţii lui Pintea scie poporul atâta, că unii au căcjut în lupta cp pşnduj;ii din. gaia-maro, er cei trei, cari vendură secretul lui Pintea, fură ţinuţi în temniţă până vor muri de bătrâneţe; ei fură ţinuţi numai cu sîmbure de nucă şi cu vin vechiu.

Aşa am auc}it legenda lui Pintea dela un moşneg dela noi, din Reteag, numit Ion cel mare, şi aşa am au4it'o dela Cupşa Vasilie din Strâmbu, comună aprope de Măgo- gia, care susţinea, că el este din familia lui Pintea. În foia „Gutinul", ce apăruse la 1889 în Baia-mare, aflăm în doue

rânduri schiţe din vieţa lui Pintea vitâzul, una scrisă ca foiţă de d-l advocat Nicolau Nil- van, er alta ca notiţă istorică scrisă de d-l Vasilie Vaida; tot cam atunci publică şi d-l Fl. Marian în „Revista politică" a Bucovinei o legendă, „Valea lui Pintea", er eu tot acolo publicai doue poesii relative la Pintea ; de unde se vede apriat, că numele lui Pintea era cunoscut în întreg Ardealul, Bucovina, Moldova, Maramureş şi o parte a Ungariei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Se vedem acum, ce se- scie în Bucovina despre Pintea, apoi în Moldova şi în urmă se ne ducem la isvorele istoriei.

Valea lui 'Pintea.

(Legendă scrisă de Fl. Marian.)

^ BCU Cluj / Central University Library Cluj

În vremile trecute, când munţii din ţinutul Dornei erau mai păduratici şi mai puţin locuiţi de omeni, ca„In timpul de faţă, s'a ivit într'enşii o bandă de hoţi, cari făceau o mulţime de prădăciuni prin satele şi târgurile de prin împrejurime.

Într'o cli mergând vre-o câţi-va dintre aceşti hoţi la prădat şi trecend la întorcerea lor pe lângă satul Cârlibaba, deteră de-o copilă de huţan, şi fiind-că copila aceea era forte frumosă şi numai singură acasă, o luară cu denşii şi-o duseră pe muntele Ascuţitele, unde le era locul de petrecere, şi o deteră pe mâna căpitanului lor.

Acolo apoi, de voie, de neroie, petrecu copila cea de huţan cu căpitanul şi cu ceilalţi hoţi mai mulţi ani. Ba, în urmă, avu şi un băiat, căruia i-a pus numele Pintea seu, după cum spun unii, Păntea. Dela o vreme, nu sciu ce şi cum s'a întâmplat, destul atâta, că hoţii părăsiră munţii din ţinutul Dornei şi se duseră în altă parte.

Huţanca înse nu se duse cu denşii, ci ea şi cu fiiul său Pintea rămase la nisce ciobani, a căror stână se afla nu departe de locul, unde petrecură hoţii.

După-ce crescu Pintea mai mărişor, după e<^a 'âtocepufei şi"el'·aˡ face'câte-o treb- şoră, maică-sa îl lăsa pe mâna ciobanilor şi se duse şi ea pe urma hoţilor, ce o părăsise, şi cum s'a dus, dusă a fost, mai mult nu s'a întors.

Ciobanii, rămâind Pintea la denşii şi fiind acesta încă mic şi slăbănog, prinse a-l batjocori, a-l bate şi a-l purta în tote părţile, şi bietul Pintea trebuia să-i asculte şi să le rabde tote, căci nu avea cui să se plângă. Aşa trecu a<^l, aşa trecu mâne, aşa trecură mai mulţi ani după-olaltă, şi oio- banii ceea ce voiau, aceea făceau cu Pintea.

Odată însă, după mai mulţi ani de năcaz şi suferinţe, aflându-se Pintea ou oile pe muntele Lucaciu, 6tă că ee ivesce pe

neaşteptate un nor negru ca cărbunele, din care începu a fulgera şi a tuna de clocotiau munţii.

Şi pe când norul acela era mai grozav, mai înfiorător şi mai spăimântător; pe când ţi-se părea, că acuşi o sé se rumpă şi o sé înece toţi munţii de prin prejur, ét& că se ivesce şi Sânt-Ilie într'o căruţă de foc trasă de patru cai albi ca spuma laptelui şi ca un prâsnel se învertesce încolo şi încoce prin valurile norului, trăsnind mereu într'o stâncă de pe vârful Lu- caciului, ..iţnde fugişi ,i se .ascute Dracul, duce-s'ar în pustii necurat sé se ducă şi ar rémáné acolo, unde a Însérat, ¿r la noi în casă cruce de aur !

Şi trăsnetele Sântului Ilie erau aşa de puternice şi gróznice, că o parte din stânca, în care a trăsnit el, s'a rupt într'o mulţime de bucăţi, şi bucăţile acelea săriră pe vérful altui munte, precum şi prin tóte văgăunile din apropierea Lucaciului, unde au rémas şi se pot vedé şi în ¿(iua de astăcli. Şi fiind-că bucăţile acelea, când a trăsnit Sânt-Iiie întrenseie, se făcură roşii ca para focului de ferbinţâla cea mare şi tot aşa au rémas ele şi până în t}iua de astăc}!, s'au numit şi se numesc şi acuma

Der ori de câte-orl a trăsnit Şânt- Ilie, şi ori cât de tare trăsnia el, totuşi nu putu

sS nimerească pe Dracul, bată-l trăsnetul să-l bată de cornurat.

Dracul, la rândul său, văcîend, că Sânt-Ilie nu pote nimica să-i facă, îşi bătea joc de densul, făcând câte şi mai câte tricozenii, şi hohotind de se cutremurau stâncile.

Der... las' că şl-a dat şi el de om! Pintea, care, de cum a început a pica, se tupilase lângă trupina unui brad mare şi rămuros de sub polele Lucaciului, sta ca încremeffit privii[1] pffW'ffikfihie în sus când la Sânt Ilie, care se învertia în tote părţile cu căruţa sa şi slobozia fulger după fulger şi trăsnet după trăsnet, când la Dracul, care-şl scotea capul de după stâncă şi se strîmba în tot chipul la Sânt-Ilie. Ve- 4ând însă Pintea dela o vreme, că Dracul tot drac rămâne, şi că prea mult îşi bate joc de Sânt-Ilie, se făcu roşu ca racul de mânie, întinse durduliţa, care o purta tot- deuna cu sine şi, slobocjind cocoşul, nimeri pe Drao drept în creerl; şi cum îl păli, Dracul, fără să facă măcar cârc, se răsturna de-a dura printre sfărmăturile stâncilor, făcendu-se fârîml.

Sânt-Ilie, văcîend acestă faptă a lai Pintea, pe loc se scoborî la densul. călare pe un cal alb ca zăpada şi-l întreba: ce poftesc! pentru-că ai omorît pe Dracul?...

Să ceră adecă orl-ce doresce şi el i-a împlini dorinţa.

Pintea ceru două lucruri: întâitt o tă* rie aşa de mare, ca nime se nu-l potă învinge, nici vătăma în luptă drdptă, şi al doilea ca nicî un glonţ, fiă acela din oii şi ce puşcă ar fi, să nu-l potă prinde.

— Nu-ţi trebue vieţă îndelungată? îl întreba Sânt-Ilie a doua-6ră. Nu-ţi trebue iertarea păcatelor după morte? Nu-ţl mai tret^.fj>. ^imjca, iără.^i^mai atâta cât ai cerut? Cere ori-ce vrei, şi eu ţi oiu da, căci mare bine mi-ai făcut tu acuma!

— Dâcă voesci, eu nu mă pun de pricină, răspunse Pintea; poţi să-mi dai ori şi ce vrei şi cugeţi, că-mi va fi spre bine, însă eu de-ocamdată aşi dori să-mi dai celea ce le-am cerut.

Sânt-Ilie îi împlini dorinţa, se arunca apoi în caru seu de foc, porni caii spre cer şi într'o clipelă se făcu nevăzut, îndată se răsbuuă şi se făcu aşa de senin-şi frumos, de ţi-se părea, că n'a fost prin păr ■ ţile aoelea nici un nor de când e lumea.

Pintea, după ce Sânt Ilie i-a dat puterea dorită, îşi luă oile, cari până atunci stătuse şi ele ghemuite sub nisee brădarl tufoşl,- se duse eu densele într'o poiană din apropiere şi acolo le păscu până ce a înoptat.

RSsărise de mult Steua ciobanului şi lui Pintea încă tot nu-i trecea prin minte, ca se se întorcă cu oile la stână. El era aşa de cufundat în gândurile sale asupra celor ce le-a vădut şi s'au întâmplat în 4iua aceea, că nu audia de fel pe baciil, care, văcfend că a trecut acuma de mult vremea mulsului de sera, începu a buciuma şi a-i da de scire, ca se se întorcă cu oile la stână.

Hăt, hăt într'un târziu, după ce a înoptat acuma cum se cade, se 'fiiiţteptâ el din gândurile sale şi abia atunci se porni cu oile spre stână.

Baciul şi ciobanii, cum îl vficjură, că vine aşa de târcjiu, nu se putură stăpâni de-a nu se încăera de densul şi a-l batjocori, care de care mai tare. Ba unii dintre dânşii, mai iuţi de fire şi mai hărţăgoşl, voiră chiar sS-l bată. Der înzadar! trecuse acuma vremea aceea, când cine ce voia, aoeea făcea cu dânsul. Pintea tăcu cât tăcu, dâr mai pe urmă, vâclend că ciobanii nu-şl mai iau gura de pe densul, ba încă

vrâu chiar sS-l bată, pentru-că a venit cu oile ceva mai târcliu, de cum venia de altădată, îi trecu tot㠠răbdarea şi, voind a-şi cerca puterea ce i-a dat'o Sânt-Ilie, când mi ţi-l apuca pe unul... degetul cel mic i-a fost de-ajuns ca să-l arunce cât c-olo dându-i o trântă, scii colea, s'o pomenescă cât a fi şi a trăi.

Ciobanii, când văclară una ca acâsta, steteră ca înlemniţi locului şi nu se puteau destul mira: cum şi de când s'a f&cut Pintea aşa de tare, că până şi pe cel mai sdravăn cioban ţi-l aruncă cine scie unde, pe când cu vre-o câte va cesuri mai înainte nici pe strungar nu era în stare să-1 învingă. !CU Cluj / Central University Library Cluj

Nu scieau ei, ciobanii, de unde a căpătat el acestă putere, dâr nici el nu le spusese nimic... Batjocuritu-l'au şi bătutu-l'au ei cât li-a plăcut p8nă ce a fost el mic, ddr las, că i-a venit şi lui acuma apa la rnoră.

Ciobanii, văcjend că nu e lucru de şagă, îşi călcară pe inimă, începură a se pune cu buna pe lângă densul şi se purta mai dehai decât nu sciu cu cine, temându-se, ca nu cum-va Pintea mâniindu-se şi mai tare, să-i apuce pe toţi la trei-pa- rale şi să umple potecile cu dânşii.

Din sera aoeea se schimbară trebile cu totul. Pintea era acuma cel mai mare şi mai tare, măcar că el era cel mai me- 4in între denşii... Ce poruncia el, aceea trebuia să facă fiă-care, că de nu, al lui era dracul!... Ce căpăta, cu nime nu putea să împărţească!... Şi ciobanii erau criţă de harnici, şi ferit'a Dumnecjeu să-l fi atins când-va măcar c'un singur cuvenţel.

D£r Pintea, cu tote că acuma îi mergea aşa de bine, cum nu i-a mers nicodată în tótă vieţa sa, vădend dela o vreme, că nime în lume nu pote să se mesure în tăriă cu densul, lăsa într'o bună diminâţă pe ciobani cu stâna, cu oi, cu tote ale lor în sciirea 'Somnului şiTncepu o vieţă nouă.

Bine a dis cine a 4is, că surcica nu sare departe de tr un chiu. Şi acesta-i chiar aşa... Tatăl lui Pintea, după cum soim, a fost hoţ. Hoţ a voit şi el se fie, şi s'a făcut.

De sub muntele Lucaciu, unde a împuşcat Pintea pe Diavolul, rămân6-re-ar acolo, unde l'a împuşcat, isvoresce o apă limpede ca lacrima, care curge prin valea, ce se află între munţii Pieiorului-Aseuţit, Piciorului-lat şi Şerba, precum şi prin mijlocul unei poieni, ce se află între munţii Strunior, Ascuţitele, Caliman şi Măgura. Deci valea, prin care trece apa, ce isvoresee de sub muntele Luoaoiu, şi-a ales'o Pintea de petrecere, după-ce apărăsit el

pe ciobani. Şi ori unde se ducea el, şi ori pe unde umbla, tot în acâstă vale trăgea, căci aici i-a fost locuinţa până ce-a murit.

Şi cum s'a lăţit faima, că Pintea s'a făcut hoţ, îndată se adunară pe lângă densul o mulţime dintre cei mai isteţi şi mai voinici feciori din Moldova, Ardeal şi Maramureş, cărora le plăcea vieţa haiducescă. În scurt timp munţii din ţinutul Dornei ocrotiau pe cei mai sdraveni, mai ghibacl şi mai vestiţi hoţi, ¿r capul lor şi cel mai vitez dintre toţi era Pintea.] La audul numelui lintea, fiori reci 11'' cuprindeau pe toţi neguţătorii şi călătorii, cari trebuiau să trecă prin aceşti munţi, ca şi când i-ar fi apucat nouS-decî şi nouă de friguri.

Insă Pintea nu era aşa de sălbatic şi primejdios, după cum şi 1 închipuiau omenii cei slabi de ânger. Ci el, când se ducea undeva la prădat, s6u când întelnia pe vreun neguţător bănos, cerea să-i dea bani de cheltuelă, şi decă acela tăcea şi-i da, el nu-i făcea alta nimic, ci-i lua banii şi se ducea în trâbă-şi. Der dăcă se afla vre-unul de cei dârji şi îndărătnici, care se punea de pricină şi nu vrea de - bună voie să-i dee ce cerea el, atonei era altă vorbă, atunci şi numai atunci îi da vre-o câţl-va pumni îndesaţi după cap, lua apoi tot ce avea pe lângă densul şi aşa îl lăsa sg se ducă încătrău l'or duce ochii şi pi- ciorele.

Seracilor şi .văduvelor ferit'a Dumne4eu să le fi luat vre-odată ceva, ci el adese-orl le dăruia pungi întregi de bani. De aceea Pintea în ochii săracilor şi ai văduvelor era un om forte bun şi nu numai că-l lăudau mai mult decât pe ori care om de omenie, ci, când ar fi venit treba la adecă, chiar şi capul şi l'ar fi pus la mijloc pentru densul.

atâta, de a umbla prin cei munţi, de-a prăda satele şi târgurile de prin Moldova, Maramureş şi Ardeal, şi de a împărţi, când cerea trebuinţa, averea celor bogaţi între cei sărmani, ci el, pe lângă aceea că era voinic ea nime altul, mai fiind încă şi forte

frumos, deştept şi îndrăsneţ la ori şi ce întreprindere, îi plăcea forte mult de-a cuceri şi inimele fetelor celor frumose. De-aceea, au^ând el acuma dela cine va fi aucjit, că fata craiului din Baia mare e forte frumosă, îşi puse în minte ca numai decât s'o fure şi s'o ducă în munţii din ţinutul Dornei.

Fărtaţii săi, când prinseră, de veste ou ce fel de gânduri se portă căpitanul lor, îl desfătuiră sé nu facă una ca acésta, că n'a eşi bine la capăt. Dér Pintea, cu-noscendu-şl puterea, nu voi să-i asculte, ci într'o bună diminéta se porni spre Baia-mare cu gândul, ca numai decât să fure pe fata cea frumosă a craiului.

Insă lucru ciudat, cum ai unse el la Baia-mare şi cum dete cu ochii de fata craiului, uita cu totul la ce a venit... Lui îi era acuma de-ajuns că o pote vedó, dér de furat nici vorbă... Fata, pe lângă aceea că era fórte frumosă, mai fiind încă şi forte „lâteă^LijîlcfikiamaR^By iQU,,,ţQtUjl.

Dér şi fata, când văc|u pe Pintea, nu remase rece ca ghiaţa. Ei încă 'i se părea că nu este mai mult aceea, care a fost mai 'nainte. Şi nici nu avea cum să nu se schimbe, după ce Pintea era ca şi un Fót-frumos din poveste: voinic şi frumos, cum nu mai veduse pe altul înainte de densul.

Şi apoi... cine pote sci ce i-a mai fi spus şi Pintea ?

Şi după-ce a făcut Pintea cunoscinţă cu fata acésta, şepte ani ne'ntrerupt a purtat dragoste cu densa, şepte ani ne'ntrerupt a umblat el mai în tótă săptămâna la Baia-mare şi ori de câte-orl se întorcea îndărăt la locaşul său din munţii Dornei, tot-dâuna se întorcea încărcat de bani şi de tot felul de odore scumpe, cari le căpăta dela drăguţa sa, şi nimenea nu putea să pună mâna pe densul, nimeni nu-l putea împuşca, căci el era tare şi glonţul nu-l prindea.

Pe lângă tăria lui cea mare, care a căpătat'o dela Sâut-Uie, pe lângă aceea, că nici un glonţ de puşcă nu-l putea prinde, pa lângă rara frumseţă, mai avea Pintea încă şi alte două daruri, cari nu ori ce om p6te să le aibă: el mai avea a<3ecă lerba- fierelor şi un flueraş minunat făcut din şepte doge.

Cu l^rba-fierelor, care era pusă sub pielea din palma mânei drepte, el ori unde se ducea, de-ar fi fost sute de uşi înfe- recate şi fiă-care uşă cu sute de lăcaţl încuiată, el totuşi le descuia pe tote de-a rendul şi întră printr'ensele ca şi când n'ar mai fi fost încuiate, ci tot deschise de când lumea. Cum se apropia cu lerba-fierelor de uşi, uşile aşa de iute şi de lin se

descuiau, c* om forte ager la ureche trebuia să fiă acela, care le aucjia deschidendu-se.

Şi când începea a cânta din fluieraşul sfu, să fi fost ori şi cine şi ori şi cât de nepăsător, trebuia să-l asculte, aşa de frumos cânta.

Spun bătrânii, că Pintea, mai ales când era în duşi buni, seu când îl ajungea dor de drăguţa sa, 4*cea fârtaţilor săi să se adune la un loc pe valea unde era cu şederea, şi după ce aceştia se adunau, Pintea îşi lua fiuerașul său, se punea d'e-o parte de dânşii sâu se suia pe pietrile-Hîrlei şi aşa de frumos le (Jicea dintr'ensul, că hoţii dile întregi ar fi stat şi l'ar fi ascultat cum cântă.

De multe-ori se apucau unii dintre denşii s^ıp^œ|ĭa„ (ᶜ]ⁿᵈ erau bine dispuşi, şi jucau un fel de joc, pe care Românii din ţinutul Dornei până 'n diua de astâdl îl jocâ şi-l numesc: *„Hora lui Ţintea".-*

Dela o vreme însă, fiind-eă banda lui Puntea pe 4* ce mergea tot mai tare se măria şi tot mai mulţi şi mai voinici feciori se adunau pe lângă dânsul şi prâ- dau în t6te părţile, fără ca cine va să le potă face vre-un rău, începură a-se îngriji mai toţi omenii de prin satele şi târgurile din apropiere şi mai ales boerii şi domnii cei na ari.

Şi nici nu aveau cum să nu se târnă, după-ce Pintea pe toţi boerii şi domnii cei

mart, fiă străini, fiă români, despre cari scia că asupresc pe ţărani, când îi îutelnia unde-va, seu când se ducea acasă la denşii, nu numai că-i despoia de tot ce aveau mai scump, ci de multe-orl le trăgea câte-o sfântă de bătaiă de se ducea veste», dându-le prin acesta a înţelege, cum au să se porte altă-dată cu cei mai mici şi mai slabi decât denşii.

De aceea căutară acuma domnii tote chipurile şi mijlocele, cum ar pute mai degrabă şi mai lesne mântui ţera de densul. Domnii puseră chiar şi un preţ pe capul lui Pintea. Cine l'ar fi prins viu seu mort, m'W^^^^lţime de bani. Mulţi dintre cei ce cugetau, cum se dice, că vor da peste cai morţi şi le vor lua potcovele, cum auriră de făgăduinţa domnilor, se şi puseră ia pândă, pe unde scieau ei că umblă Pintea mai adese-orl, doră le pică în căpcană. Dâr de geba li-a fost totă munca, căci lui Pintea nime nu-i putea face nimic. Şi, deşi unii dintre cei ce-l urmăriră se încăierară de dânsul şi voiră să-l prindă şi să-l lege, o scuturătură bună şi-o trântă sănăt6să la pământ le era prea de-ajuns, ca să nu se scole o di intrigă de jos, er după ce se sculau, în viâţa lor să nu mai umble după Pintea ca să-l prindă.

Er decă unii încercau sS-l împusce, tot de geba era, căci pe dânsul, după cum seim, glonţ de puşcă nu-l prindea. Ba el nu odată, ca să le vie de hac, apuca glon- ţele din sbor cu mâna şi arunca cu densele în ochii celor ce au împuşcat.

De aceea venise acuma treba până la atâta, că toţi se îngrozise de dânsul. Chiar si drăguţa lui, adecă fata craiului din Baia-mare, nu mai era aceea, care fusese mai 'nainte. Acâsta, văcjend că nici într'un chip nu pote să-l întorcă de pe căile sale cele rătăcite, văcjend mai departe, că ura lui Pintea în potriva domnilor, în tea: g%j seai(| ăl,uip©rsit4tib0₆ merge tot mai tare cresce, începu şi ea a cerca tote chipurile şi mijlocele cum i-ar put6 curma firul vieţii.

Bine-a dis cine a' cjis, că femeia, când se pune, mult e în stare să facă: bune şi rele, adecă după cum îi plesnesce prin minte. De aceea nu e bine de a-ţl pune mintea c'o femeie şiretă şi prefăcută, fiă aceea chiar şi o fată de craiii, d£că nu-ţi [e voia să dai peste dracul. ! Pintea, decă ar fi ascultat de făr-
taţii săi, decă nu şi-ar fi făcut de lucru ou fata craiului, decă ar fi lăsat'o în câte a

aflat'o şi unde a aflat'o, de bună sâmă, că n'ar fi păţit ceea ce a păţit.

Bine!... multe ar face omul, când ar sci cum, si de multe s'ar feri, când ar sci oe-l aşteptă. D&r... aşa-i în lume... tocmai când nici nu vis&ză omul, 'atunci o păţesce.

Fost'a adecă aşa, că Pintea cu t6te că scia acuma, că duşmanii săi îl urmăresc din tote părţile şi yoesc cu orl-ce preţ să-l omore, el totuşi nu se putu răbda de-a nu merge din când în când la drăguţa sa. Insă tocmai acâsta a fost cea mai mare greşelă din partea lui, căci drăguţă- sa, după oe-l urîse odată, nu-i era mai

să-l prindă în căpcană şi mai lesne să-l mântuâscă de cjile. Se puse adecă acâstă fată lotră si prefăcută mai de multe-orl pe lângă densul cu binişorul şi ispitindu-l îl întrebă, cum de este el aşa de tare, că nimeni nu-l p6te învinge, şi nici un glonţ de puşcă nu-l pote prinde?

Pintea dintru început nu voi nimic să-i spue. Mai pe urmă însă, vă4end că tot una îl cincăesce, şi nu odată chiar şi plânge, pentru-că nu voesce să-i descopere, îl pune păcatele şi-i spune totă istoria sa dela început: cum a petrecut cu ciobanii şi ce au făcut aceştia cu densul, cum a

împuşcat pe dracul de pe muntele Lucaciu, şi cum Sânt-Ilie, drept răsplată pentru binele, ce i-a f&cut, i-a dat o putere aşa de mare, ca nime în lume să nu-l potă învinge în luptă dreptă. Erâ în urma urmelor, ca să pue capac la tote câte le descoperi, îi mai spuse încă şi aceea, că pa densul numai acela va fi în stare să-l învingă, care va lua şepte fire de grâu de veră şi şâpte de grâu de tomnă, ş^pte fire de piper, şâpte fire de tămâe, şepte cuie şterse de potcovă părăsită şi un glonţ de argint, şi cu tote acestea va încărca o puşcă : acela îl va pi| te împuşca, altul nu^ căci numai de lucrurile acestea pote să moră.

Să fi sciut Pintea, că acest şerpe de fată îmbrăcat în piele de femeie, cu care a purtat el dragoste prin şepte ani ne'ntrerupt, voiesce să-i repue capul, de bună semă, că nu i-ar fi spus nici un cuvenţel, ci cu totă dragostea, ce o avea pentru densa, mai degrabă, i-ar fi curmat şi-ar fi aruncat'o cânilor spre hrană, căci numai de acâsta era bună.

D6r ce folos!., lui nici odată nu i-ar fi plesnit prin minte, ce fel de gânduri rele clocesc într'ensa. El a cugetat, că ea îi este credincidsă şi priinci6să şi că numai de aceea l'a întrebat despre tăria lui, ca 3 să scie cum şi de unde vine, că nimeni nu e în stare să-l învingă.

Dâr amar s'a mai înşelat bietul om, căci nu mult după acestă descoperire a tainei sale, mergând el erăşl la Baia-mare, tocmai când voia să se urce cu voinicii săi peste zidurile cetăţii, ca să între înăuntru, să-i cotropâscă pe toţi cei din cetate dimpreună cu drăguţa sa, despre a cărei viclenîă şi înşelăciune prinsese acuma de veste, âtă că-'i sar înainte o mulţime de panduri înarmaţi din oap pănă'n piciore şi unul dintre dânşii strigă:

— ʜʔ,ɾ4.[cu.m i c u năsdrăvăniile tale! Acuma ori te dă de bună voie legat, ori, de nu, vei fi împuşcat ca un câne!..

— „Să sciu bine, că nu sciu ce se va întâmpla cu mine", răspunse Pintea, „dâr legat nicl-odată nu m'oîîi da!.. Să sciu bine, că aici voiu muri, der voinicia nu-mi voiii pângări!.. Voinic am fost, voinic voiQ să mor!"

Apoi, întorcendu-se către voinicii săi, striga: „La luptă fârtaţilor!.. la luptă pe morte ori viâţă!..*

Şi cum rosti el cuvintele acestea deodată se aruncară cu toţii ca nisce lei asupra pandurilor şi se luptară voinicesc, adecă cum sciau ei să se lupte, când îi ajungea mucul la deget.'. Pe unde treceau voinicii, era vai şi amar, 6r pe unde trecea Pintea, cădeau ca ierba oând o cosesc!...

Der ce folos! Când cuge+a Pintea, că acuşi îi va mântui de c}ile pe toţi pandurii, cari îi eşiseră înainte, când împlânta securea sa în zidul cetăţii şi voi să se arunce înăuntru, etă că un pandur înalt şi spătos, pe care fata craiului îl învăţase cu ce fel de armă p6te să-l omore, se repede ca o săg£tă asupra lui, îutinde puşca, care o ţinea în mână şi care era încărcată cu lucrurile, ce^ Pintea le descoperise fetei craiului, şi cum o[19]întinde şi cum o slob6de, îl nimeresce oblu în vârful capului, aşa că-i rămase capul în zid. Şi cum a rămas Pintea atuncia, aşa clice că se vede el şi acuma, ca şi când ar fi viu, atâta numai că de atunci şi până acuma a împietrit.

Pe capul lui Pintea au răsărit şepte fire de grâu de primăvară de-o parte şi şepte fire de grâu de tomnă de cealaltă parte şi au crescut şi s'au făcut dintr'ensele spice, cari şi până în diua de astăzi se mai pot vede.

Er părul capului, când îl bate ventul, se atinge de spicele cele de grâu, şi atunci un gîas duios se aude suspinând şi blăstă-

cib
mând pe drăguţa sa, din a cărei pricină a murifc când i-a fost lumea mai dragă.

Astfel s'a trecut voinicul Pintea.

Numele său însă, după care s'a numit valea şi poiana din munţii Dornei, unde a petrecut cu fărlaţii săi: *„Valea lui Pintea"* şi *„Poiana lui Pintea",* s6u simplu: *„Poiana Pintii*precum şi vitejiile sale vor rămâne, neşterse din gura poporului...

Şi... să trageţi bine de sâmă, că odată are să se clătească securea care a împlântat'o el în zidul cetăţii din Baia-mare, şi atunci Pintea are să învie, şi când va învia, va fi vai şi amar de întreg n£- mul ce 1 w i c^i,j7m„SWWâtj,4tiuj

III.

Legenda moldovenescă despre Pintea este următorea:

Năsdrăvanul Pintea.

Pintea de băeţel s'a trecut la oi, der baciul şi ciobanii se purtau rău cu densul şi tot îl băteau.

După-ce s'a ridicat mai mărişor, l'au pus ceilalţi ca din strungar să păzească sterpele. Ce-i veni în gând într'o c|i, — luă o puşcă de-a celorlalţi şi se făcu pierdut prin munţi. Cum mergea prin pustietate, se întelnesce cu Necuratul; când întinde puşca să dee, el îi dice: „Stăi, nu da, că-ţi voitt fi de folos ; cere dela mine ce-i vre şi sunt gata se-ţl dau". Pintea cerii putere, dor va pute bate şi el pe ciobanii, ce-i erau stăpâni, ceea ce i-a dat, mai adau- gendu-i, ca se nu moră de puşcă decât atunci, când îl va lovi subsuoră.

După ce-şl căpăta putere, se întorse la stână şi trase câte o bătaiă ciobanilor, apoi le luă un cârd cu oi şi apucând în ţera ungurescă, acolo vendu oile şi-şî cumpăra atffi»ţiLlşicîmoeJjâveaitstar fragi' llângă sine mai mulţi voinici. El a hăiducit munţii Serba şi Călimanii; bandă lui umbla pe Călimani, er el îşi avea locuinţa în o hrubă în costa plaiului Serba, în care cu anevoiă întră prin o stâncă. Se înţelegea cu ai săi prin cântul în fluer; când era bine, cânta de joc, er când vestia de poteră, cânta doina.

ba

Fluerul lui Pintea era făcut din d6je şi aşa de tare răsuna, încât el cânta din costa Serbei, după care cântec fetele şi flăcăii jucau pe plaiul Şarului. Adese-orI trecea în ţera ungurâscă şi făcea prădă- ciuni, d6r nu-l puteau ucide, până când veni timpul, că pe lângă alte taine, ce le ţinea ascunse în inima lui, spuse ibovnicei lui, ce o avea mai credinciosă, că puterea lui stă subsuoră. Nu trecu mult când muerea, ne mai putend ţine jurământul, îl spuse la împerăţiă. Pintea, după cum mai de multe-ori hoţia siDgur, se duse şi de astă-dată la cetatea Viena. Cum au simţit cei din-lăuntru, spăriaţi încuie porţile cetăţii. El s'a suit sus pe porţi, unde a înfipt toporaşu şi a început a cânta din fluer; numai se trezesce cu un glonţ subsuoră, de unde cade mort.

„ Şmletavfia",,,dela.iFiăltioerii, care a publicat acestă legendă (pag. 40— 41 din an. 1893) face următorea notă:

Serba se înlănţuesce cu Petrele-roşii, Petrosu din Transilvania şi Călimanii, for-mând unghiul de sus al Moldovei. Din acest crescet curg isvore, ce formeză apa Negra, care desparte Călimanii de Serba. Culmea Sârbei servă de hotar cu

Bucovina; sub acest munte se află o vale, care şi astădi portă numele de: „Valea Pintei". Locuitorii din aceste părţi, cu osebire din Negra Şarului şi Şarul Dornei, cântă din fluer cântecile numite: „Doina lui Pintea" şi „Rusasca lui Pintea". Plaiul Şarului este un munte în comuna Şarul Dornei, ce se mărginesce cu comuna Negra Şarului, ce se întinde sub costele Serbei. Adaugă povestitorii : „Decă n'ar fi murit, mult bine am fi avut dela ei".

Din parte-mî observ, ca 1) Legenda moldovenescă e numai o variantă scurtată a celei bucovinene. 2) Povestea acesta o aucjii întocmai în copilăria mea în Năseud, ca el§z-Q al şcolelor de acolo, dela~s£ăpânul casei unde eram în cuartir, cu adausul:

Când a împlântat Pintea toporul în porta cetăţii Beciu, a cjis: „Cine mi-a scote toporul de aci, acela se-mi ţină locul" şi: „Vai d$i ţetrft u^g^scă,¡vft„fi, „când s'ar întempla să potă scote cineva acest topor de aci". Apoi mai adăugea povestitorul: „Amu se clătesce singur o lecă, nu peste mult s'a afla el voinic se-l tragă de tot afară şi se dee cu el o raită prin ţeră.

3) Poporul de „după terg" —- vorbesce despre comorile lui Pintea,

ba

care ar fi îngropate într'o peşteră din muntele Călimanî.

IV.

Etă acum, ce ne spun d-l S *colan Nilvan* în „Gutinul" despre *Pintea Vitezul:*

Poporul român din giurul Băii-marî şi din comitatele vecine, pană astăcjî, — domnia sa— cu ore- care mândriă povestesce despre Pin- tea Vitezul şi, pentru susţinerea memoriei lui, mai multe locuri frumose le-a numit după numele lui Pintea Vitezul, precum: „*Poiana Pintei „Petra Pintei*", între altele şi eu cunosc un isvor în Chior în vârful unui deal împodobit dela natură cu păduri frumose, unde se întâlnesc şepte hotare cu şepte comune, anume hotarele ¡i?on^neJ,0| r:₁,F(5riice,a, ₖᵢ|Curtuiu- şul mare, Stejar, Mireşul niare, lieud, Chelinţa şi Iedera, care se numesce *„Fântâna Pintii*[u].

După numele lui sunt numite şi alte locuri în ţinutul Băii-marî, despre care cji[ce] poporul, că acolo s'a odihnit Pintea Vitezul după luptele, ce le-a avut cu inimicii sei. Între inimicii lui Pintea, poporul aminţesce mai ales pe burghesii oraşului Baia-mare, unde şi-a aflat Pintea Vitezul mortea. precum acesta forte frumos o descrie poporul în o baladă publicată în colecţiunea d-lui Dr. At. Marienescu.

Cumcă cine a fost acel Pintea Vitezul, care a fost atât de iubit de

poporul român din părţile Băii-marî, în care timp a trăit şi ce activitate a desfăşurat, — mă voiii sili a răspunde în rândurile următore, după tradiţiune şi, încât îmî stă în putinţă, după documente istorice.

După tradiţiune, Pintea Vitezul s'a născut în comuna Mogoja, nu departe de Lăpuşul unguresc, în comitatul Solnoc-Dobâea, însă murin- du-i părinţii şi rămânend orfan, l'a luat lîfecŞiaf/ c^atUverS}[1] Wfeiuj familia Raţ din Pitiiritea, o comună ro- inânească, nu departe de Mogoja. În casa acestei familii, — ai cărei des- cendenţi şi astăzi trăiesc în Pitiiritea ca proprietari mari şi Români, — precum spune poporul, Pintea n'a fost prea bine tractat, pentru-că şi mâncarea din blid nespălat 'i s'a dat, şi între altele asta să fi fost causa, că Pintea, când a ajuns etatea juneţii, într'o cji [a] dispărut din casa familiei Raţ şi mult timp n'a sciut nimenea, ce s'a făcut; după un intevval ore-care s'a reîntors în Pitiiritea la familia lui Raţ, îmbrăcat în vestminte haiducescî, cu pistóle la brâu, şi a cjis cătră servi- tórea, care era la familia Raţ când şedea şi densul acolo şi trăia încă şi la reîntorcerea lui,

se-i aducă blidul din care îi deduse lui de mâncare când era mic; servitórea aducând blidul, el l'a umplut cu galbini şi dând índérét servitórei blidul plin cu galbini i-a'fjis: „Fiind-că, cât timp am şec|ut aici, numai odată mi-ai dat mâncare din blid spălat, numai odată ţi-l umplu cu galbeni; de cum^a^ ai fi spăla^ibli^ul mai de multe-orî, acuma şi eu mai de multe ori ţi-l'aşi umplé cu galbeni". Apoi a dispărut ârăşî.

Se 4ice, că ca june scia aşa de bine hori şi şuera, încât omul şi flămând l'ar fi ascultat.

Sciind eu din tradiţiunea poporului, precum şi din balada mai sus amintită, ca Pintea a murit în Baia-mare, ba au4ind şi de aceea din betrânî,^că chica lui Pintea înainte de anul 1848 au ve4ut'o pe porta oraşul ui Baia-mare, unde a fost pusă de magistrat îndată după mórtea lui, ca se se convingă poporul din giur despre mortea sa, care nu credea, că un aşa vitez mare, cum îl ţinea poporul pe Pintea, se potă muri de glonţ de puşcă: în anul 1873, când încă era tribunal în Baia-mare, eu ca advocat adese- oi'î umblând pe acolo în afaceri advocaţiale şi iăcend cunoscinţă cu-

archivarul de atunci al oraşului Baia-mare, l'am rugat se cerce în archiv anumite date autentice refe- ritore la Pintea, despre care poporul şi astăc}! scie aşa multe povesti; amintitul archivar mi-a împlinit rugTO' 'fcî IfitM >Ji" <'K6ii{âhdu-m e la sine în oficiu mi-a aratat aşa numitele „Analele oraşului", cari sunt conduse din timpuri vechi şi în cari se ailă însemnate în ordine cronologică evenimentele mai mari refe- ritore la oraşul Baia-mare. În aceste- anale, la anul 1703 se află scris un- guresce, că Pintea Grigor cu o cetă de omeni de-ai lui, atacând cetatea Baia-mare, la porta de către resărit a cetăţii un orăşan l'a puşcat aşa, că îndată a şi murit, omenii lui apoi au fugit.

În aceste anale Pintea se numesce „hollomezei Pintea Grrigor", va se 4ică „hollomezei" însemnă ori predicatul nobilitar, ori locul nas- cerei, eu înse probilitatea din urmă o cuget a fi mai temeinică, pentru- că satul Mogoja, în care după tra- diţiune s'a născut Pintea, şi astădî se numesce pe unguresce „Hollo-mezo".

S'a mai aflat atunci în archiv, şi cred că şi astăcji sunt acolo, încă doue

documente referitore la Pintea, unul scris în limba ungurească, în care i^p^to, Ma" ramureş cu numele Iura Gyorgv însciinţează oficios oraşul Baia-mare, •că prădând Pintea în Mai'amureş, merge în contra Băii-marî şi face pe orăşeni atenţi se se pregătească în contra lui. Celalalt document este scris în limba germana de un general austriac cu datul Sătmar, în care şi acesta face atenţi pe Baia- măreni, că Pintea, ca conducetor de guerilă, merge în contra oraşului; acest document este mai estins decât celelalte, însе cuprinsul întreg l'am uitat, precum şi numele generalului.

Se scie din istoria, că pe timpul morţii lui Pintea, Racolta a avut lupte mari cu Austriacii; eu aşa cuget, că Pintea a luptat pentru causa susţinută de Racolţa, cu care au simpatisat Românii din aceste- părţi, şi asta se fi fost causa, că Pintea a luptat în contra oraşului Baia-mare, unde şi atunci au fost mulţi diregetori erariali, cari şi ca Nemţi şi ca diregetori erau parti- sanii împăratului, contra căruia s'a fost răsculat Racolţa (Francisc Racolţa II.)

SeBsiciffiijddnjtiffiteiriiăvv calpei: timpul acela a bătut galbeni cu inscripţiu- nea *„pro libertate"* Nicolau

Berceni, generalul lui Racolța, în Șemniț (Selmeczbânya); de acești galbini vor fi iost și aceia, cu cari a umplut, după tradițiune, Pintea blidul servitorei lui Raț din Pitiiritea.

Despre familia Pintea, din care s'a născut Pintea Vitezul, fiind-că prin Mogoja n'am umblat nicl-odată, nu sciu scrie nimic, că ore esistă și acum, ori ba? Deore-ce familia Pintea, care se află de present în Chior în comunele Remetea și Fericea, a fost familia nobilă și s'a -bucurat de tote privilegiile nobili- mei înainte de anul 1848, cu totă probabilitatea deduc, ca Pintea Yi- tezul a fost născut nobil, și pote că pentru aceea s'a crescut ca orfan, după tradițiune, în casa familiei nobile Raț în Pitiiritea, că baremî după mamă a fost în rudenie cu acesta familie.

Străinii 4'°) că Pintea n'a fost un erou al libertății poporului, cum îl consideră tradițiunea poporului român din părțile Băii-mari, ci un căpitan; <d*i <lîttți.inAșia ttâarefy sinistră înse se nu ne ducă în retăcire pe noi Românii, pentru-că, cum se vede în cronica lui George Șincai, la anul 1708 toți istoricii, precum Ca- tona,

Ghebhardi şi alţii, pe toţi par- tisanii lui Racolţa (Francisc Racolţa II), între cari a fost până la un timp şi contele Alesandru Kârolyi, îi numesc hoţi, din causă, că au fost revoltanţi. Drept aceea, eu cred, că ar merita, ca vieţa lui Pintea şi faptele lui se se facă obiectul unei cercetări critice din partea istoricilor noştri. Documente istorice, aşa cuget, că se vor afla în archivele comitatelor învecinate cu Baia-mare. — Aşa scrie d-l Nicolau Nilvan în „Gutinul".

Y.

D-l *Vasiliu Vaida*, în n-rul 38 al „Gutinului" din 1889, ne dă urrnătorea notiţă istorică, care, ca şi a d-lui Nicolau Nilvan, face multă lumină cu privire la vieţa acestui om neînfricat de sbirii acelui timp :

Mtieh W ›W-M!e(l TUteiil.

Baia-mare, unul din cele mai vechi tergurî ale ţării, la anul 1142 fiind de către regele Ungariei Geza II colonisată cu ' Saşî, numită în actele publice de pe la anul 1329 *civitas de rivulo dominarum,* ceva mai târdiu: *rivulus, rivali dominarum, rivu-*
linum..... vestită prin minele de aur

din delul crucii, sub care zace întins oraşul, împrejmuită dinspre medă-di de fostul Cliior, dinsj)re sore-apune de ţera Oaşului, dinspre medă-nopte de românescul Maramureş, recorită dinspre sore-resare de borea bătrânului Gutin — este de ore-care interes istoric pentru noi Eomânii.

La an. 1469 regele Ungariei Mathia dă voiă cetăţenilor, că deoreee târgul este jignit prin cutrierările Valachilor din Muntenia, se-şl întărescă oraşul cu şanţuri şi clădiri de fortificaţiune; la anul 1492 Dragffy de Belteg, mlădiţă a unei vechi familii românesc!, intenteză proces tergovenilor pentru nisce păduri, în parte a şi eşit învingător; la anul 1571 oficiantul dela mine (băi) Andrei Findeisen pretinde, că minele nu se pot cultiva, pentru-că hoţiile şi furtişagurile Românilor sunt în acestă privinţă mare piedecă; la anul 1488 principe!^, ^rdpajujui Sjg^muţL$. Bathori esarendeză baronului F. Herberstein pe vreme de trei ani minele din Baia-mare, Baia-sprie, Copnic şi Lăpuşul pe suma de 33.140 taleri sub condiţia, nu cumva se vândă aur nebătut Românilor din Muntenia ; la anul 1703 Pintea Vitezul, un hoţ român, ocupă cetatea Baia mare. Pentru-că întâmplarea din urmă ne privesce încâtva mai aprope, cădând ea la începutul vecului XVIII şi pentru-că pe cât seim istoricii noştri nu s'au ocupat de ea, se o reîn- prospătăm: \

Ungaria pe la începutul secuiului XVIII gemea sub sarcina grea apăsă- tore a unor consecinţe fatale. Maghiarii priviau cu ochi înduioşaţi cum li-s'au răpit rênd pe

rend de către Leopold I. drepturile străbune. Poporul de rend suferia amar sub greutăţile publice, cum erau soldaţii simbriaşî etc. şi sta lipsit de ajutor şi părăsit de aristocraţie şi nobilime. Românii? Ei încă nu se bucurau de-o sorte mai bună, ba adese nu se bucurau nici de înlesnirile, de cârl aveau parte compatrioţii lor maghiari; aci sbiciul domnului de pâmênt svêcnia şi mai usturiu, bietul iobagiu român muncia din greu din albul cjilei până în amurgul serii, abia avea cu ce se-şl /f^fcniWHjtëitdip&i? domnii români treceau în tabără străină, nime nu era së apere dinaintea legii pe ţăranul nostru delà sate ; să nu ne mirăm, decă flăcăi trupeşi şi frumoşi ca bradii îşi lăsau casa şi masa, sapa şi plugul şi eşiau la hotare şi margine de-«păduri, ca să-şl facă ei de ei dreptate, cum Pintea şi ; alţii şi alţii îşi făcuse.

Se mai măria amărăciunea prin têrîrea cu sîla la sânta unire. Documentele contimporană cu un glas ne mărturisesc, că unirea în multe locuri s'a lăţit cu sîla, cu arma. Astfel în părţile mărmăţene, în ţâra Oaşului, în Sătmar, călugărul Esau, grec din ÎPebisondes, adus din Roma de-

odată cu Ioan Iosif Camellis, episcop grec din Sebastopol, de către primatele

Kollonich*) — a propagat unirea unde era trebuinţă şi cu puterea armei. Amărăciunilor ivite din unirea cu sila nu s'a pus capăt în ţeră nici chiar pe la anul 1761; aşa „Me- moarale" lui Rettegi Gyorgy, scrise în vecul trecut, der rămase necunoscute până ce d-l Torma Kâroly nu le-a dat la ivelă în anul 1885 în „Hazânk", ne lămuresc pe deplin despre chipul de purcedere în lăţirea sfintei uniri.

Nu voitt se 4ic cu acestea, că sunt contra WW,, acestei întâmplări voiese a esplica, de ce Românii s'au alăturat în număr aşa de considerabil la resvrătitorul Rakoczi Ferencz II, care la anul 1703 Iulie 15 (şi nu 16) a întrat în ţeră, pentru ca să recâştige vechile libertăţi ale ţării şi şie-şl scaunul stăpânirei. Pe acestă vreme era şi Pintea la culmea mărirei sale. Şi Pintea a avut rol destul de însemnat în acest răsboiu, mai bine dis în acestă rescolă pusă la cale de Rakoczi şi de amărăciunea şi neînfrenarea poporaţiunei din ţeră.

Prin Marmaţia, Ugocea, Sătmar şi Selagiu chiar şi astăcji mai pomenesce ţăranul nostru, în serile cele lungi de ernă,

---

* Yedl „Szathmâr vârmegye fekvese, tortenetei es polgâri esmerete", de Szimay Antal, voi. II. pag. 332, ed. în Buda la 1810.

băieţilor săi despre un vitez, despre un lotru, pe care nu îl prindea nici plumbul. Balade frumose, plăsmuite de ingeniul poe- ticesc al Românului dela sate, eternisează numele acestui lotru fâimos. Oi câte odată poporul e şi recunoscător, chitesce a fi mare păcat să uite numele vitezului Pin- tea, care de atâtea-orl si-a resbunat asupra domnilor de pământ pentru păcatele lor şi ale strămoşilor lor. Ei .bine, acest Pintea, ^ PiP dSrrPPni^^lfiWcfil nostru, în urma morţii sale întâmplată la anul 1703, cu vre-o patrudecl de ani înclirăt,— ce rol însemnat a avut în răscola lui Ra- koczi, se vede din cele următore:

Rakoczi reuşise cu mare nevoie, prin ' ajutorul iobagilor săi de pe domeniul din Muncaciu, Bereg, Maramureş, Ugocea, Sătmar etc., a se vîrî în ţeră până în comitatul Sătmar şi Selagiul de astadl, der era din cale afară strîmtorat, succese positive încă abia avuse, căci deşi Şimleul şi Oradea erau cuprinse, el sta între Crasna şi Someş şi generalul Grlochelsperg nu îl perdea din vedere cu cei 5000 călăreţi din cetatea Sătmarului, nici regimentul Monte- 4* cucoli din Muncaciu; în urmă prin şiretenia ocupa şi Careiul-mare, der posiţia lui mai tot aceea rămâne. Într'acestea — şi aci dăm cuvântul lui

Rakoczi: „0 veste prea plăcută m'a surprins, căci Pintea, lotru faimos din Meseş (dâr nu numai din Meseş, ci şi în Codrul şi strîmtorile din Sălagiu, în munţii Băii-marI, în munţii dela Capnic şi în munţii dela Maramureş), de origine Valach, ca să-şî dovedescă credinţa, ce-mi păstreză, tăbărîse sub murii cetăţii Baiei- marî Voia seu să ocupe cetatea în numele meu, seu să silescă pe locuitori să trecă deB<partijsanĂTi&i nraei Poporaţiunea a şi capitulat, dăduse voiă lui Pintea să între în cetate, ce era împregiurată cu ziduri pro- vedute cu turnuri. Deore-ce însă Pintea şi tovarăşii săi începură a jăfui, cetăţenii, ca să-şl apere familiile şi bunurile lor, se întruniră între sine şi uciseră pe Pintea şi ortacii lui. în urma celor petrecute cetăţenii îmi trimise soliă sub cuvent, se-şî dea sema despre cele făcute, şi se mă asigure despre a lor credinţă".*)

Prin ocuparea Baiei-marî din partea lui Pintea, posiţia lui Rakoczi s'a înlesnit forte mult; acum era mai uşor de cuprins

* Vedi ,n. Rakoczi Ferencz fejedelem Emlekiratai a magyar hâborurol" („Memoriile principelui Francisc Rakoczi II. despre resboiul maghiar") dela pag. 1703 până la fine (1711) tradusă în limba maghiară din franţuzesce şi publicată de Thaïi Kâlman, Pesta 1872.

şi Sătmarul, mai uşor de cutrierat vreme de 9 ani ţera, der nefericitul Pintea a că- dut jertfă vitejiei şi poftei sale de avere. Mortea i-a fost şi aventuri osă.

Der va fi încă lungă vreme pomenit prin ţinuturile nostre. Unii pomenindu-l îl vor blăstŞma; alţii pentru mila lui cătră cei săraci, pentru tragerea de inimă cătră o parte a poporului din ţera, îl vor cinsti cu lacrimi de recunoscfnţă. Pentru un singur om ce mare contrast! Ore lacrimile recunoscinţei nu o siT stingă de-alungul vremei focul blăstemului? Nu sciu.

Aşa scrie d-l Vasiliu Vai da.

Din tote ce vedem? Vedem, că Pintea în adever nu este o fiinţă mitică; mi, el a esistat, a trăit şi murit ca duşman al duşmanilor po- j porului, a fost un vitâz în înţelesul j cel adeverat al cuvântului.

Dela un vechiu grăniţer din Telciu. comună în munţii Năseu- dului, pe unde umbla Pintea adeseori, am aucjit, că spuneau betrânii cumeă Pântea avea 250 ostaşi re- gulaţî, mai bine adjustaţî decât ai împăratului, şi că pe el şi pe ostaşii lui îi spovedia popa din Bichiş. Postav pentru haine le ducea un negustor armean din Bistriţa, care avea frumose câştiguri

din acel postav, că Pintea plătia boeresce, numai şi poftia ca se fiă ascultat cătu- nesce, se nu-l amâne cu vorba. Odată erăşî i-a trimis Pântea vorbă se-i ducă postav pentru un rend de haine la tote cătanele, er neguţătorul i-a trimis vorbă, că nu pote, de-ore-ce are Când colo a treia, ori a patra qi se bi- telnesc la strîmtorile Şanţului din sus de Rodna, — negustorul ducea postav în Bucovina. Negustorul tremura de frică, er Pântea clise: „Nu te teme, nu ţi-s'a întempla nimic, numai cât postavul de atjî încolo nu roiţi mai măsura cu cotul teu, ci cu cotul meu, că-i mai drept". Şi-a tăiat Pântea din dunga părăului o prăjină de vre-o cinci stânjinî şi c}ise: „NOj Armene, esta-i .cotul meu, tot cotu şi taleru, că aşa ţi-i'am plătit tot-dăuna! Asta să-ţi fiă de învăţătură să mai minţescî pe Pintea!"

Cum-că Pintea a fost un adevărat apărător al poporului asuprit, se vede din următorea tradiţiă păstrată pana ac[î în giurul Năsăudului:

Pe timpul lui Pintea se ţiiiea de districtul Bistriţii tot cornul Ardealului cunoscut mai târdiu sub numele de districtul Năseudului şi al Bistriţei,

adecă cam acel ţinut, care acji formează comitatul Bistriţa-Nă- seud.

Magistratul Bistriţei se îngrija şi de adunarea dărilor. Primarul fiecărei da-
rea la Bistriţă, şi adecă până în cjiua de anul nou trebuia se fie dusă. Decă până în 4iua de anul nou nu ducea care-va primar darea întregă, îndată după anul nou se trezia cu esecutorul din Bistriţă în comună, însoţit de un scriitor şi de doi panduri dela magistrat.:

Sunt riguroşi şi esecutorii de dare din c^ele nostre, numiţi de popor „jucuţăi" şi „arjucuţi", der esecutorii magistratului Bistriţei din cjilele lui Pintea erau mult mai cumpliţi. Ei, adecă, cum ajungeau într'o comună, mergeau la primarul şi-i visitau revaşele. Apoi alegeau de pe revaş pe pecătosul, care era cu mai multă restanţă de daré, şi-l chemau înaintea esecutorului; acesta poruncea pandurilor lui se desbrace pe nenorocitul, se-l lase numai în că-maşă. Apoi îl legau ţâpen pe un cal de lemn numit „dereş" şi turnau pe el apă rece. Acésta era iérna prin câşlegile Crăciunului! Nenorocitul ţipa,

se sbătea, dér nu-i folosia nimic; pentru fiă-care husoş, ce era dator în dare, 'i se turna o cofă de apă re^e. de irig,
alţii se alegeau cu bóle pe tótă viâţa.

Cu acéstá tortură înfricau pe bieţii creştini sé facă bani şi din pământ, numai se nu ajungă pe mâna esecutorului.

În acest mod torturase pe un nenorocit din Telciü, tocmai când se apropia Pintea de acea comună. Cum auc}i Pintea de acésta, se puse a căuta pe esecutor, sé-l înveţe omenia. Dér esecutorul era dus. Omenii îi spun, că e în Bicliiş. Numai atâta i-a trebuit la Pintea, sé scie unde e esecutorul. Ca fulgerul de iute a sburat pe un armăsar negru până în Bichiş, urmat de vre-o câţî-va ortaci de ai lui.

Când ajungeau ei în Bichiş, tocmai punea esecutorul pe un om pe „dereş" şi turnau pe el apă rece. Veci end Pintea atâta barbarià, porunci se deslege pe nenorocitul şi luă la trei-parale pe esecutorul: „Cine ţi-a poruncit ţie, om fără de suflet şi fără Dumnedeu, se faci ce ai făcut? Se vede, că de Dumnedeu nu te temi, că

te-a bate, se te temi încai de manila
Librar> Cluj

El porunci pandurilor dela magistrat se desbrace pe esecutor şi pe scriitor şi se-i pună pe „dereş" şi se le torne la fiă-care numai câte 4ece cofe de apă rece pe cap. Şi porunca fu împlinită. Şi cum turna apa pe ei, sloiu de ghiaţă se făcea. Er bietul esecutor cu scriitorul magistratului clănţăniau în dinţi de gândiai, că hodorogesce o m6ră g61ă.

„Ăţi vecjut, le 4*se Pintea, cât e de bine ceea ce faceţi voi ? Mergeţi acum la magistrat şi-i spuneţi ce aţi păţit; de v'a îndemnat magistratul, el se ve sc6tă frigul din piele;
de aţi faout din firea vostră cea de câne, răbdaţi şi mulţămiţî lui Dumnedeu, că aţi scăpat aşa uşor !... Acum îmbrăcaţi-i, apoi îi legaţi pe cai şi-i duceţi păn' la Salva, de acolo vor nimeri ei drumul spre Bistriţă. Dér vai de pielea lor, de mai dau unde-va de ei!"

Aşa grăi Pintea şi fâcù scăpat pe esecutorul şi pe slujitorii magistratului. Ér aceştia, vëc}éndu-se la largul, mergeau ca dinaintea Tătarilor. Nu se opriră până în Bistriţă, unde spuseră magistratului cele păţite. M

m^gistratuî'j 'inlîrîi‹ înalta lui înţelepciune, cerù delà împerăţiă un escadron de husari se trimită se prindă pe Pintea. Şi husarii veniră pănă unde veniră, dér aucjind de ce sunt chemaţi şi sciind, că cu Pintea nu-i jucăriă de dat piept, se întôr- seră îndërët şi spuseră, că se mérgâ magistratul prin munţii şi prin pădurile pe unde se ţine Pintea, că ei cu caii lor nu sunt în stare.

După ce Pintea fâcù scăpat din Bichiş pe esecutorul şi pe slujitorii magistratului, chemă la raport pe primarul şi-l întrebă, cum de lasă lucrurile baltă pănă vine asupra satului urgia acela de esecutor? Er primarul îi spuse, că uite, în anul trecut au fost bucate puţine, din care pricină omenii nu-şî putură plăti dările, der magistratul habar nu are de lipsa omenilor.

Atunci Pintea mai întrebă pe primarul, câtă dare restantă este? Şi după ce primarul îi spuse, că atâta şi atâta este, Pintea scose- punga şi numerând toţi banii, ce-i datoria comuna Bichiş, îi dise: „Se-i duci, p^jpiarule,^ ^n^^^fcrit^,. la magistrat şi se-i spui, că Pintea i-a pus

pentru sat, că de pe omeni n'ai ce scote, fiind forte lipsiţi de bucate. Se mai spui magistratului şi aceea, că de mai cutăză a trimite pe sate astfel de esecutori fărădelege, atunci are se se răfuescă cu Pintea!

Primarului din Telciu încă îi dete Pintea banii, cu cari erau datori telcenii în dare, se-i ducă în Bistriţă, numai se nu mai trimită esecutor pe comună.....

Ce-am mai ride, se se sc6le Pintea şi se înveţe şi pe esecutorii, de ac]î omenia!

Un document despre JPintea Vitezul.

D-l *Ioan Leşian,* învăţător român gr. cat. în Baia-mare, vrend a ne da un ajutor întru adunarea datelor despre Pintea Vitezul, a binevoit a trimite la adresa „Gazetei "Transilvaniei" copia unui document, •ce se păstreză în archivul oraşului Baia-mare.

D-l Leşian ne spune, că tocmai acum lucreză la „Monografia şi istoria oraşului Baia-mare", în care mai pe larg se va vorbi şi despre Pintea Vitezul,, Documentul, a căruia copiă ni-a trimis'o d-sa, portă data •de 14 Aug. 1708 şi e scris într'o limbă şi cu o

ortografiă pocită un- gurescă, cum se scria pe acele timpuri. *).

ónát, toltést mennél többefc, zaszlónak való bagázsiát küldjön az város, élete jószága. elvesztése és Feleségeiknek s gyermekeik- nek fegyverre való hányattatása, és Birák- nak s Tanácsnak felkaróztatása alatt; jól- lehet Szigetröl Majos úr uttyját másfelé vette s bántódása az városnak miatta nem essett, de más rendbeli kuruczok signantur (signanter) Bókéssy András, Lantos János,. Baila Urszuly Hadnagyok két zá.szlóval,&< es amaz hires Tolvay *Hollómezei Pintye úr heted vagy 8-ad magaval,* ki ekkor a meltos- Fejedelem Felsö vadászi Rákóczi Ferencz kglms urunk Gráát (gratiáját) más emberek által sollicitálta, és egy nehány gyalogok az városhoz és alá estve felé sebessen jo- vén, a Magyairkäpu éMfcéri állván, potenter urgiálák (urgeálák) s kévánák, hogy a várost adják fel az Méltós. Fejedelem szá- mára, és sok

---

* Etă documentul în copiă:

„170B Die 14 Aug.

1. „Mâramarosban Szigethen levo Feo- kapitanya az Kuruczoknak Majos Jânos kât izben irt levelet az Nemeş Tanâcsnak. elsoben keri es inti az nemeş Yârost az engedelemre; mâsodszor penig igen ke- menyen parancsol ket rendbeli leveleben; bogy 8 vagy negy tonna puskaport; tizen- nyolcz sing ângliai posztot, szâz tallert,

beszédek után mind ök, mind a Város részérol arra hajlottak, hogy akkor estvének ideje lévén, mindkét részrol zállagot adván egymásnak, megesmertetnék sub bonis modis az kévánság és az városnak megh maradása iránt, a minthogy akkor estve az Zállogok în vicem bejovén s kimenvén, reggel mind az város részérol, mind a kuruczok iránt arra hajlottanak,- hogy embere által az Nemes Yáros a Mélt. Fejedelmet megtalálja, mely végzésbe mind- nyájan acquietálván, étellel s itallal gaz- dálkodván, két szekeren kenyeret, hust,. átalágban bort vivén az Yárostól a Ku- ruczoknak — nem tudatik mitöl viseltetvén a húst — kenyeret széllyel hányva, a bo- ros Atalagok feneket kivertek es a kapura nagy duhosseggel joven, a kulsd kaput bevâgtâk, kozottiik *fo es els6 leven as meg- emlitett Pintye maga es vâgta a kaput*, az vârosban levo kurucz zâllogok s Hadnagyok sok rendbeli tilalmazâsok ellen; azert a kurucz zâllogok nogatâsbol, midon mâr ket- szeri loveseket is elszenvedtek volna *a lahosok pusMzdshoz leenyszerittettek nyulni es a puskäzds Icozbe a megmondott Pintye meylo- vettetett*, mivel o az orszâg uttyâban sok ârtadan vert ontott o neki is vere az orszâg uttyâban az kapu elott kiontatctt, *teste penig, mint gonosztevoneTc, tiszteseg nelhil a Värdombon belul az keritesen eltemettetett"*.

I^i ^^d^cji^ent itv gg.ary yede , că Pintea a iost împuşcat în porta ce-

tăţii Baia-mare, în 1703, er trupul lui s'a îngropat fără nici o onor,e pe culmea cetăţii, lângă gard înăîntru.

O copiă de pe acest document a fost publicată de altmintrelea şi în „Familia" (nr. 22 din 1895), căreia 'i s'a comunicat din partea d-lui Nicolau *Nilvan*. D-l Nilvan, publicând documentul, l'a însoţit cu un interesant comentar, din care reproducem ia acest loc următorele:

„Poporul, cjice d-l Nilvan, nu fără causă a onorat pe Pintea cu frumosul epitet de „Vitez" şi nu fără causă i-a eternisat memoria prin aceea, că cele mai frumose locuri ale naturei le-a numit după numele lui, precum sunt între altele: „Poiana Pintii", „Fântâna Pintii", „Petra Pintii", „Şatra Pintii" ş. a.

Şi decă întru adever nu fără causă a onorat şi onorează încă şi astăcjî poporul român amintirea lui Pintea Vitezul, de sine se ivesce întrebarea, ca ore care pote fi acea causă? Ca se putem respunde la acesta întrebare, trebue se cunoscem măcar ^. Hn^am^t^sg^er^e starea socială, religiosa şi politică a poporului român din acel timp, când şi în mijlocul căruia a trăit Pintea Vitezul.

Pintea Vitezul, precum se vede din un document autentic contimporan, a murit în anul 1703, August 14, prin urmare el a trăit la finele secolului al 17-lea şi la începutul secolului al 18. Tot atunci a trebuit se facă şi vitejiile, pentru cari poporul îl numesce „vitez".

Seim din istoriă, că la începutul secolului al 18-lea doue evenimente istorice de mare însemnătate s'au ivit, cari au pus pe poporul român din Ardeal şi comitatele vecine în mare fierbere şi turburare. Acele doue evenimente importante au fost:

1) Presiunea din partea romano-catolicilor, protegiaţi de curtea domnitore, pentru a-i uni pe Români în cele religiose cu biserica Romei;

2) Rescola lui Francisc Racolţa II în contra casei domnitore.

Cumcă Românii nu bucuros şi fără opunere au primit unirea cu biserica Romei, — afară de faptul, că multe comune, românesc,! au re- mas până acţî neunite cu biserica Romei, deşi sunt resfirate tot printre sate unite, ca nisce insule în mijlocul unei mări, precum sunt comunele Finteuşul mare şi Vălenii Şomcutei, în fostul

district al Chiorului, — servâscă drept probă şi iir- mătorea istorioră:

Fiind subscrisul în vara anului 1894 la scăldile (băile) Bicsadului, din „Ţera Oaşului" în comitatul Sătmar, am visitat şi mănăstirea Bicsadului, care este în depărtare numai de $^1/_2$ oră dela scăldi şi care aparţine diecesei gr. cat. a Gherlei, în sala de mâncare a călugărilor basiliţi, mi-a atras atenţiunea un tablou, care represintă o scenă înfiorătore, cum au ucis nisce Români îmbrăcaţi în haine ţerănesci, cu toporele, pe un călugăr.

Observând d-l Arcadiu Pâsztori, egumenul mănăstirei, că me interesez de acel tablou, mi-a istorisit următorele:

Mănăstirea Bicsadului s'a înfiinţat la anul 1700 prin Isaia Caroli (Kârolyi) cu acel scop, ca să stirpescă imoralitatea, ce era forte lăţită la poporul român din acele părţi, care trăia resfirat prin munţi, ducend o vieţă desfrenată, în bigamiă, şi pentru ca călugării hpă . eoclucime la propagarea unirei cu Roma. Isaia Oaroli a fost născut în Trapezunt (Asia) şi, ca preot forte învăţat), trăind în Roma mai mulţi ani, a fost trimis din partea Pontificelui, ca pa- roch al bisericei gr. cat. din Dobriţin, unde ,<a şi funcţionat ca atare mai mulţi ani.

Deorece însă pe el şi pe credincioşii săi l'au atacat tocmai sub decursdl serviciului dumne4eesc calvinii din Dobriţin, şi li-au luat cu puterea localul unde s'a ţinut serviciul divin, el a părăsit Dobriţinul şi a mers în „Ţera Oaşului", unde cu ajutorul împăratului Leopold şi a Papei a întemeiat mănăstirea dela Bicsad îii anul 1700. În acea mănăstire, primul egumen a 5 fost însuşi Isaia Caroli; fiind înse un ener- gios propagator al unirei între poporul român şi sbiciuind fără cruţare imoralitatea, mai ales bigamia forte usitată în acele părţi, în noptea dintre 14—15 Maitt 1703 l'au atacat şi l'au ucis în aşternutul seu omeni de ai lui Pintea şi cadavrul lui l'au dus între munţi, unde călugării, cari în noptea amintită toţi erau absenţi, numai după câteva cjile l'au găsit. însu-şl Isaia Oaroli a scris în acele momente critice, cu sângele seu propriu, pe dunga patului, aceste cuvinte: „Eu pentru credinţă, speranţă«şi ,

Library Cluj

Deca acăstă istorioră este adevărată, şi adevărată trebue se fie, pentru-că d-l Arcadiu Pâsztori m'a asigurat, că e basată pe documente, ce se află la mănăstirea Bicsadului, atunci e evident, că **poporul** român din acele părţi s'a opus şi cu forţa propagării

unirei, şi ca conducător cunoscut al opoziţiei a fost Pintea vitezul. *)

Numai ca şef recunoscut şi energios al opoziţiei şi nu ca hoţ şi-a putut câştiga Pintea vitezul acea mare popularitate, ce se vede după tradiţiunea poporului, că a avut'o.

Pe timpul, când s'a resculat Francisc Racolţa în contra casei domnitore, popularitatea şi renumele lui Pintea erau la culme, şi acesta a fost causa, că ajutorul nu de puţin preţ al lui Pintea a fost bine primit de către Racolţa şi că Pintea s'a luptat cu totă energia, ca Lobonţii, cum îi_nfiflfPim,i ,p^„„¡p^tiş^ii casei domnitore, se fie învinşi. Zelul cel mare, ce a desvoltat Pintea pentru a

* În Strîmbul, lângă Lăpuş, încă este o mănăstire, ce se ţine de diecesa Gherlei. Strîmbenii toţi sunt Români uniţi şi au biserică de petră. înainte de unire înse au avut biserică de lemn. în Strîmbul, vorbind eu cu mai mulţi omeni bătrâni, am audit dela ei următorea legendă: După trecerea la unire, o singură babă rămase credinciosă legei, ce o apucase din strămoşi ; ea nu voia să trecă la unire din causă, că uniţii au biserici de petră, pe când sciut lucru este, cjicea ea, că în petrii, în stânci şi bolovani „şede ucigă-l crucea".

promova causa lui Francisc Racolța, se vede și din un document contimporan, ce se află în archivul orașului Baia-mare, și este publicat la pagina 296 în cartea „Nagybânya es kornyeke", tipărită în Baia-mare la Mihai Molnar în anul 1894.

(La acest loc d-l Nilvan reproduce documentul unguresc amintit, pe care ni-l'a comunicat și noue d-l învățător Leșian, apoi continuă astfel:)

Din acest document se vede apriat, că Pintea n'a murit ca un hoț persecutat, ci ca un oșten vitez, în fruntea acelei oști Racolțiane, care s'a luptat se ocupe cu asalt cetatea Baia-mare, și că în acea oste au fost și alțîsncăpitani români, cșij anume unul, care se chiăma *Urs Bala,* seu pote *Bălan, ^i / ,.;*

De aceea conchidea ea, că legea uniților nu pote fi bună. — ***1. P. B.***

E adeverat, că scriitorul acestui document îi dă lui Pintea şi epitetul de „*tolvaj*", adecă hoţ; însе trebue se seim, că Maghiarii au avut, ba şi astăcjî au datina a-i numi „hoţi" pe toţi ăcef""bărbaţi născuţi din sî- i nul altor " popore conlocuitore, cari I s'ău "distins prin oposiţiă contra voin- i ţeî'lor.'^Ohiar în diiele ndstre încă au(|im despre cutare bărbat mai energic român4icendu-i-se: „tolvaj N. N." şi în general: „tolvaj olâh". De aci vine, că pe Horia şi Cloşca, pe Iancu şi pe apărătorii mai energioşî ai căuşelor române nu i-au considerat şî nu-i consideră de luptători sinceri ai drepturilor poporului, ci numai ca pe nisce făcători de rele.

Cum să ne esplicăm însă acea împrejurare, că în acest document Pintea se numesce *„domn"—Pintye tir?* Ore să fie acesta o ironie la adresa lui Pintea, care în timpul scrierii documentului era deja mort, der până era în vieţă toţi cetăţenii din Baia-mare tremurau de frica lui? Seu dorâ Pintea în adevăr n'a fost un simplu ţeran şi, prin urmare, a meritat epitetul de „domn?." Eu aşa cuget, că Pintea a fost născut din familia nobilă

a Pintescilor şi ca atare n'a putut fi împiedecat a învăţa şi ceva carte, pote tocmai la şcolele din Baia-mare; prin urmare el a aparţinut puţinei inteligenţe române din acele timpuri, care s'a interesat de sortea neamului seu.

Presupunând, că Pintea a fost născut ca nobil şi a avut şi ceva carte, cu tot dreptul a meritat numirea de „domn", mai ales dâcă vom considera şi acea împrejurare, că n'a fost un simplu gregar în os tea lui Racolţa, ci, precum se 4i[ce] în document, cel mai de frunte conducător al acestei oştiri Racolţane, care a voit se ocupe cu asalt cetatea Baia-mare.

Cumcă Pintea vitezul n'a fost un hoţ ordinar, încâtva şi străinii o recunosc. Etă ce ne spune în asta privinţă cartea mai sus amintită: „Nagybânya es kornyeke" la pag. 298:

Nu-i lipsită de verosimilitate acea părere — scrie autorul maghiar — că Pintea a făcut parte|. din | a^el. c spiţl$_{h}$de ,ljiaiduci, pe cari mai mult amărăciunea şi dorul de răs- bunare, decât pofta de â jăfui i-au silit să ducă vieţă haiducescă; ba chiar nici aceea nu-i imposibil, că e"l a fost unul dintre conducătorii mai

îndrăsneţi de guerile cu- ruţescl (racolţane), căci dându-li-se oca- siune, nu s'au reţinut nici dela aventuri hoţesci.

Acelaşi autor scrie, că după unele versiuni ale tradiţiunei, Pintea a fost acela, care a condus pe Tătari în comitatele Sătmar şi Maramureş. Acestă versiune însе, tocmai decă esistă, nu are nici o basa istorică, deorece Tătarii au devastat în comitatele amintite în anul 1717, er Pintea a murit în 1703, aşa-deră cu 14 anî mai înainte de venirea Tătarilor.

Tot în acestă carte, la pag. 299, se 4i°c> ⁰ ªltă versiune a tradi- ţiunei poporului descrie în formă romantică întâlnirea lui Pintea cu Teodor Crăciun, care a fost încredinţat din partea autorităţilor, ca se prindă pe Pintea; tradiţiunea spune adecă, că cu acea ocasiune s'a dovedit după semnele, ce le purtau ambii la grumazi, că ei sunt fraţi adeverâţî.cluj•Central Univei_sit y Librar y ckl j

La acesta numai atâta avem de observat, că întru adever ei au fost fraţi adeveraţi, pentru-că ambii au fost Români şi ambii au fost viteji, deore-ce acest Teodor Crăciun (Karâcsony) a fost dela Borşa în Maramureş, care cu Românii sei a nimicit în anul 1717

ordele Tătarilor şi a eliberat multe mii de creştini din captivitatea lor.

Nu-i imposibil, că Teodor Crăciun încă a fost dintre acei fârtaţi viteji ai lui Pintea, care a remasîn viâţă, până la venirea Tătarilor, în- templată, cum s'a amintit mai sus, la anul 1717.

Pană aci comentariile d-lui Nicolae Nilvan.

* * *

De încheiere mai am se adaug, că un om din Măg6gia mi-a spus la 23 Maiu a acestui an, că coiful şi cămaşa cea de zale a lui Pintea se află în biserica din Budescî, în Mar- maţia, şi că sunt atât de grele, încât el„nu„le-a pi^tut ^ijiica, deşi s'a opintit din resputeri.

V.

Etă şi unele legende din vieţa acestui erou naţional. La locul întâia punem : „Horea lui Pintea Vi- tezul", după cum am scris'o dela Cupşa Vasilie din Strlmbu, cum o aflăm şi în

„Grutinul" şi în „Nopţile Carpatine" ale lui Drăgescu:

Horea lui Pintea Vitézul.

I.

Frunză verde de săcară, Colea despre primăveră Când se 'mbracă codrii eră, A eşit Pintea afară; A lăsat cetăţi şi sate, Ce sunt pline de păcate, Şi s'a tras în codrul verde, Unde traiul lin se pierde. Colo jos în codrul verde Ce cumplit foc se mai vede ! Lângă el Pintea şedea Şi cu soţii lui vorbia, Yorbia şi se sfătuia. Ei erau până 'n cincl- decl Şi frigeau vre-o trei berbeci, Nu-i frigeau precum se frige, Ci-i întorceau în cârlige, În cârlige şi 'n belciuge, Să le fie carnea dulce. Când berbecii se frigea Şi cina când se gătea, Pintea la soţi se 'ntorcea Şi din gură le grăia: — Fraţilor, iertaţilor, Stau se mor, aşa-mi e dor! Mergeţi câţl-va 'n Baia-mare,

Aduceţi păue şi sare, Şi-
apoi câţl-va 'n Baia-
mică, Şl-aduceţl vin şi
palincă, Se ne facem
voiă bună, *Să* petrecem
împreună!
Un voinic mai tinerel, Şi
'ntre soţi mâi vitejel,
Oblu 'n sus s'a ridicat Şi
ast-fel a cuventat:
— Ascultă, Pinte
voinice, Noi la Baia nu
ne-om duce, Căci vieţa
încă-i dulce, Der de-o şi
fi se pornim, (M mai
(bwrti"»« «MeL ¡însoţim
; Ş'atuncl apoi vom
pleca, Decă din tine-om
afla Mortea ta din ce va
sta?
— Fraţilor, fărtaţilor,
Din mine puteţi afla,
Că mortea mea înc'o sta: Din
trei fire de grâu sfânt, Dintr'un
plumb micuţ d'argint, Bine 'n
puşcă îndesat Şi la peptu-ml
aţîntat.
Când fărtaţii aucliră,
Armele şi-le gătiră Şi pe
cai că se suiră, Cătră
Baia se porniră.

Când la Baia s'arătară,
Porta 'nchisă o aflară,
Şi cu bărdi dădură 'n
portă, De se sparse 'n
dece totă, Şi în Baia ei
intrară, Pe la nobili se
băgară, După vin, pâne
şi sare, Ca să ducă de
mâncare. Der ei bea şi-
şl petrecea,
Iute sera le trecea,.....
Când pandurii 'nţelegea,
Cum-că Pintenii au venit,
. . .
După ei- au si pornit, Şi
'năuntru ei intrară, Şi
de arme-i despoiară, Şi
ca nodul îi legară.

— Fraţilor, pandurilor, Daţi-ne
voi nouă pace, Că nimica
n'om mai face, Der de ne
duceţi la morte, Vai şi-amar
de-a vostră sorte!
D6r pandurii răspundea:
— De aici voi nu veţi scăpa,
Păn' de scire nu ni-ţl da
Mortea Pintii 'n ce va sta?

— Fraţilor, iertaţilor, pise
Pintea soţilor, Der întors'au
soţii eră?
Rău me tem, ca să nu pieră!
Ceialalţi atunci grăiră:
— Cine scie ce păţiră, Ică
mieclul nopţii vine,
Şi din ei nu 'ntornă nime.
Pintea calul şi-l gătia Şi de loc
încăleca, Şi când calul şi-l
porni Până 'n Baia nu-l opri.
Prin cetate când intra
Library Cluj
Dor de soţii lui va da, Că
fărtaţii-l cunoscea Pintea când
le fiu era!.. Deră soţii nu
s'arată, Ci o cetă neaşteptată
De panduri din Baia-mare, Ce
era la priveghiare, Doră
Pintea va veni, Cu ai săi de a-
se întelni, Când pe Pintea îl
văcjură, Toţi în cale îi stătură.
— Dă te Pinte — acu legat,
Că, de nu, vei fi puşcat
Cu trei fire de grâu sfânt, Cu
plumbuţe de argint!
— Fraţilor, iertaţilor, ţ)ise
Pintea soţilor, Der întors'au
soţii eră?
Rău me tem, ca să nu pieră!
Ceialalţi atunci grăiră:

— Cine scie ce păţiră, Îcă mieclul nopţii vine,
Şi din ei nu 'ntornă nime.
Pintea calul şi-l gătia Şi de loc încăleca, Şi când calul şi-l porni Până '11 Baia nu-l opri.
Prin cetate când intra
Library Cluj
Dor de soţii lui va da, Că fărtaţii-l cunoscea Pintea când le fluera!.. Deră soţii nu s'arată, Ci o cetă neaşteptată De panduri din Baia-mare, Ce era la priveghiare, Doră Pintea va veni, Cu ai săi de a-se întâlni, Când pe Pintea îl văcjură, Toţi în cale îi stătură.
— Dă te Pinte — acu legat, Că, de nu, vei fi puşcat Cu trei fire de grâu sfânt, Cu plumbuţe de argint!
— Ba, 4[eu]) [că eu nu] m'oitt da, Să seiu chiar că n'oiă scăpa, Şi mai bine voiii muri, Că fărtaţii mei v'au spus. De v'au spus, ca ei să scape, Peste ţări şi peste ape, Domne-atunci 'i poţi ierta Şi pe mine-a mă certa! De v'au spus, ca să mă vencjă Şi pandurii să mă prin4ă Domne, atuncia tu să-i

baţi Că nu-s fraţi adevăraţi!.. Fraţilor, pandurilor, Spuaaeţă ivoi- işii domnilor^:, ciuj Că legat eu nu m'am dat, Ci vitez, că m'am luptat, Ca se sciu, că de prunc mic, Păn' la morte-am fost voinic.

Şi când arma şl-o golesce, Pe panduri mi-i tăvălesce, Şi când scote sabia nouă, 'I se rumpe tocma 'ndouă, Şi când scote sabia veche 'I se rupe la ureche. Atunci plumbul de argint Şi trei fire de grâu sfânt — L'au aruncat la păment. Pieptul lui bucăţi se frânge, Cât şi calul lui îl plânge, Şi râncheză, asverlesce, Căci pe domnul său jelesce.

Şi când sufletul şi-l da Pintea astfel cuventa: — O sută cincl-decî ai mei De voinici, ca nisce smei, Ve pârliţi prin codrul verde, Că'n Baia viâţa-ţi pierde, — Şi ţineţi toţi la-olaltă, Şi nu vă daţi nicl-odată. Nu daţi sfatul

La Bfârfcaiţulfiitral 1 uiiversity Libraiy **Cluj**

Că iertatul Pune capul!
Ascultaţi voinici de mine, Să vă 'nvăţ a trăi bine: Sfatul nu vi-l daţi la nime, Cui îi dai pâne şi sare, . Ala te mâncă mai tare!.. De adi Pintea vitez mare, N'a tăia domnii 'n cărare, Pintea a gătat cu tote Şi trage acum de morte. Dintre voi cin' mă iubesc, Cine pe Pintea-l jălesc, : Dupăce voiii muri eu Să-mi tundă tot părul meu,

Şi 'ntr'o di de serbătore Sg-l pună 'n portă la sore: Să-l pieptine fetele În tote Dumineci le, Şi să-l sufle vânturile Colea

primâveri
le.

Trei voinici
s'au şi aflat
Perul de 'i
l'au tăiat:
Unu-i
George
Sălăgianul,
Şi cu Mitru
Ardeleanul,
Altu-i Ioan
Moldovanul;
Eştia părul i-
au tăiat
În^pârtă.
l'au aşedat
Ca el se se
pomenescă
În cea ţeră
ungurescă,
De Români
fiă mărit Şi
de Unguri
pomenit!

În numerul 20 al „Gazetei Transilvaniei" din 1897 aflăm următorul *„ Vers alui Pintea*", care mi-se pare cel original şi în adever creaţiune pur poporală, er cel de mai nainte sigur e cioplit din acesta, ori din altul asemenea acestuia:

Vers alui Pintea Vitêsul.

De unde-i Pintea de felî? Din Mogogi, dela Ardeii. Pintea ni ei de-aeolo nu-i, Că-i din sînul codrului. Sub polă de codru verde, Puţină zare se vede; Nu seiu, zarea-i puţinea, Ori dor' Pintea-i p'ângă ea Cu vre-o dece, doi-spre-deee Şi mi-şi frige d'un berbece, Şi mi-l împărţesc frăţesce

Pintea din loc s'o sculat, La plimbare s'o luat Şi din gură mi-o strigat:
— Care fertat s'a d'afîare, Se mergă la Baia mare După pâne, după sare, După praf de cel mai mare; După lin, după pelin, Dxipă trei cupe de vin?

Numai unu s'o aflat, Care-o fost
mai slab la cap.
— 0, Pintiucă, eu m'oiG duce
Şi de tote ţi-oiă aduce,
De mi'i da murguţ spăriet Şi de
comă săbiet.
Şi i-o dat murguţ spăriet Şi de
comă săbiet, Si pe el o
'ncălecat, Drumu-a lungul l'o
luat Şi'n Baie şl-o d'alergat.
— ţ)iua bună, băeşii!"
— Sănătoşi, dragu badii!
Tu eşti fărtatu Pintii? Măi
fârtat, fertatule, Ascultă-ne
vorbele :
De eşti fârtatu Pintii, Spune-ne
mortea Pintii, Gă cu bani te-om
cumpăni:

Library Cluj

A doua cu husoşei, A treia cu
mănunţei!
— Mortea Pintii nu oifi spune,
De mi-ţl pune pe cărbune;
Mortea Pintii nu-oi dare,
De mi-ţl pune pe frigare.
— Măi, fertat, fărtatule,
Spune-ne mortea Pintii, Cu
taleri te-om înveli. Vedl,

talerii, cum îi vedI; Pe galbeni
n'om pune preț!
Mortea Pintii o spuseră: Trei
grăunțe de grâu sfânt, Lâng'
acestea-un plumb de-argint,
Subsuoră ațintit,

Subsuoră de-a drépta, O'acolo-i stă puterea.

Pintea 'n Baie a picat, Cu picioru 'n pórtá-o dat Băieşii că i-or strigat:
— Pinteo, Pinteo, vitóz mare, Nu ne sparge portiţare;
Din trei pusei vom împuşcare Şi la păment te-om culcare, Cu trei fire de grâu sfânt, Lâng'acestea-un plumb de-argint Subsuoră aţintit,
Subşp^/^i ifMp^i ,!,,,,,. c 1 uj
C'acolo 'ţi stă puterea!
Pintea âră 'n pórt'o dat Şi din gură şi-o strigat:
— Nu-mi e mórtea puşca ta, Ci mi-e fruneja şi iérba, Care-i în tótă lumea.
Din trei pusei mi-o d'împuşcat, Pintea 'n genunţl mi-o picat Şi el numai şi-o strigat:
— Cine 'şi ţine férta dulce, P'acela dracu l'ar duce; Cine 'şi ţine férta drag, N'ar avé loo fără 'n lad! Jale-i Dómne cui e jale, Jale-i frunzei şi ierbii

După armele Pintii,
Cum în cuiu s'or rugini,
Nimeni nu le-a stăpâni.
Hei tu, mămulica mea,
De-ai fi sciut cui mă
cresci, M'ai fi dat hrană
la pesci Şi de cuiburi la
crăiesc!; Se fi sciut cui
me faci, M'ai fi dat
hrană la vaci Şi de
cuiburi la gândaci!

(Auditft în leu[1]. în Marmaţia).

în comuna '¿Vw^e^ ' lângă Blaşiu, aflaiu următorea baladă despre:

Plutea Titezul.

în cetate în Băiţă
Suntu-mi doi robi în temniţă,
Unu-i Pintea hoţomanul,
Unul e Stan Ungureanul;
Er în uşa temniţei
Şede măicuţa Pintii
De 'mpletesce
Breu şerpesce,
Şi pe Pintea mi-l hrănesce.
Er Pintea din graitt grăia:
— Maică, măiculena mea,
Du-te la domnii din sfat Şi spune,
că m'am rugat, Că de când me ţin

legat Şerpii 'n barb'au fluerat, Mustețele-mi bat braţele, Păr galbin călcâele Şi barba genuncliile!

Maică-sa l'a ascultat
Şl-a mers la domnii de sfat ,
Şi din gură-a cuventat:

— Etă domnilor de sfat, Cum Pintea meu s'a rugat:

dhfefeUiftgMm Cluj

Şerpii 'n barb'au fluerat, Mustețele-i bat braţele, Păr galbin călcâele, Şi barba genunchile; Şi se rogă se-l iertaţi,
Din temniţă să-l scăpaţi.….
Deră domnii cei de sfat Tot ridend au cuventat:
— Să nu fie supărat. Nevastă i-am căpătat Vin roşu i-am cumpărat, Ceteraş
Din Făgăraş! Şi maica-sa, mângâiat', La temniț'a alergat
Şi din gur'a cuvêntat:
— Nn fi, Pinteo, supërat,
Că mi-au spus domnii din sfat,
Că nevastă ți-au aflat,
Yin roşu ţt-au cumpărat,
Ceteraş
Din Făgăraş!
Pintea, când o aucjia,
Crişcă una şi grăia:

— Maică, maiculéna mea!
Mare eşti
Puţin pricepi!
Pôle lungi şi minte scurtă,
Femeie nepricepută :
Nevasta mi-s furcile,
Yin roşu mi-i sângele,
Ceteraş
li hoheraş! .... Maică, măiculâna mea ! Du-te 'n capul satului, în funduţul grajdului, în grajdul cel ferecat, Adă-ml un murg de furat, Cu şea nouă înşelat, Cu nôuê chingi 'nchingat, Cu nôuë frêne 'nfrênat, Së mô duc în fugă mare, în oraş în Bălgărad, C'acolo-s domnii de sfat! . . . .
Si maică-sa s'a şi dus Şi murgul 'i l'a adus Şi murgul d'aşa sufla, Temniţa de se surpa Şi Pintea din ea eşia. Şi pe cal, că, se suia Şi din graiu aşa-i grăia:
— Maică, măiculena mea, Du-te 'n cornul temniţii Şi-mi mai adă-o cărămidă, Să te văd, ca prin oglindă, Că de acjl mâne 'n colea Ochii tăi nu m'or vedé, Nici gura nu m'a mustra Cu cine-mi petrec lumea! Apoi la sfat se ducea Şi cătră domni, că dicea:

— S'aveţI, domnilor tot bine, Că n'aţI fost harnici de mine!
— Sé mergi, Pinte, sănătos, Ca şi-un voinic, cum ai fost, Ca un trandafir frumos, Care-l batş véntu 'n dos Şi n'are nici un miros!
— Paşi, paşi, paşi, Murgule, paşi!
Să ajungem la pădure, Und' béu hoţi pe iepe sure, Fără cărţi, fără ţidule!

Cântă mierla din pădure: — Cine-a furat se mai fure, Păgubaşul se-l spendure De clombiţa fagului Cu căpăstrul sârgului, Că cleu, hoţul săracul, Mult îşi sparge el capul Când pornesce la furat Spovedit, cuminecat Şi de Dumnedeu — iertat!

O varianta a acestei balade, ţ>u- blicată' dQ 'i d-nul Grr;i [1] >Si'nra< 'preot în Cărpeniş, o aflăm în „Transilvania" din 1890. Etă-o:

\

Pini ea.
Jele-i, Domne, cui e jele

\

Jele-i Domne, codrului,
De armele voinicului,
Că te plouă şi te ninge
Şi n'are cine te 'ncinge,
Că voinicul, ce le-a 'ncins,
Şede la temniţă prins; "
Voinicul, ce le-a purtat,
Şede 'n temniţă 'ncuiat.
În temniţă
La Băiţă Sunt doi fraţi,
Tare legaţi Cu curele
Până 'n şele,
Pentru a lor mari greşele; Unu-i Stanu Ungureanu,
Unu-i Pintea voinic mare, Care 'n lume semen n'are. Da 'n gîrliciul temniţii, Şede măicuţa Pintii, Ea 'mpletesce-un brîu serbesce

— Pinte, Pinte, dragul meu, En' ascultă, ce-ţi dic eu: Las' pe Stanu Ungureanu,
C'a pus capul taică-tău Şi l'a pune şi p'al frâu! Der Pintea că se 'ntorcea Cătră maică-sa grăia:

— Maică, măiculena mea, Mergi tu la domni şi te rogă Pe mine se me slobodă,
Că de când îs la 'n îhisore, Mi-a vint vremea de 'nsurare, Că de când îs la robie, Bate-mi părul la călcâie, Musteţile-ml bat braţele, Şi barba genunchile! Maica Pintii s'a luat Şi la domni e'a alergat Şi la domni, că s'a rugat, Să-l lase din închisore, Ca vint' vremea de 'nsurare; Că de cându-i la robie, Bate-i perul de călcâie, Mustețele-i bat braţele, Şi barba genunchile. ¿r domnii se 'nţelegea, Şi astfel răspuns îi da: — Dui-te ,şir la Pintea-i i spune,; Că adl mâne-or să-l cunune, Că pe Marţi pe prânzul mare, Atuncea l'om însurare, Că nevasta-i căpătată, Ţapă lată ferecată, De car' n'a văc^'nt nicl-odată. Şi nănaş din Făgăraş!
Maica Pintii s'a luat, Şi răspunsul 'i l'a dat, Că pe Marţi pe prâncjul mare Atuncea l'or însurare, Că nevasta-i căpătată, Ţepă lată, ferecată, De car' n'a văd't nici-odată, Şi nănaş din Făgăraş.

Eră Pintea-'i răspundea,
Şi din gură aşa grăia:
— Maică, măiculena mea!
Du-te la grajdul de paltin,

Şi-mi adă murguţul galbin.
Gând murgul s'apropia
Lăcăţele descuia,
Uşile le despica, El din
temniţă scăpa, Pe murguţ
mi-s'arunca Şi din gură
cuventa:
— Haidaţi, boerl, după
mine, Să vă 'nvăţ a trăi.
bine!
Ef doinii, că, trămijtrau, Şi
din gură aşa-mi grăiau:
— Să mergi, Pinte, sănătos,
Ca un trandafir frumos,
Că ni-s caii învăţaţi Şi la
fugă nededaţi!

0 altă baladă despre Pintea vitézul, aflată în Sâncel lângă Blaşiu, e urmatórea:

Pintea şi sor usa. în cetate în Băiţă Suntu-mi doi robi în temniţă: Unu-i Pintea hoţomanul, Altu e Stan Ungureanul.
De mâncare cin' le cară? Da soru-sa Anghilina Le cară prâradul şi cina.
Pintea din gură grăia:
— Soră, soriora mea! Spune-mi visul, ce-ai visat?

— D'am visat, frate, visat: Doue pânze d'albe lungi, La capătul pânzelor
Stau două turme de oi,
Şi la capătul din jos
Doi corbi stau şi croncănesc.
— Soră, soriora mea!
Adeyeratj ' Centrai University Library Cluj
Oe-ai visat,
C'ale două pânze lungi Mi-or fi calea păn' la furci; Al' două turme de oi Va fi lumea după noi; Corbii, carii croncănia, Domnii, cari ne sfătuia....
Bate vântul, ierba cresce, Ieşi, soră. de mă primesce Şi-mi fă haina trupului în portuţul codrului, Şi-mi eroesce o mintie Ca frunda verde din vie. Şi-mi croesce un comănac Ca frunda verde de fag.

ÎM^* Tăgrla^, nu de-

S'aud ape ciuruind,
Păsărelele cartând;
Care-o fi paserta mea
Se s' alegă singure a Si
se-ml scriu o căit·cea,
Cărticeua cu cernele Că
eu port haine ca jele Şi
stau cu capu 'n zăbrele
Pare c'am făcut tot rele
Dinaintea maicei
mele!...

parte de Blaşiu, aflain, Urmatorea baladă despre:

Drăguţa Ţintii. Strigă Pintea dintre lunci, Dintre lunci, din văi adencl, Nime '11 lume n'auclia Numai singur maică-sa: —• Ce-mi strigi, Pinteo, ce-mi strigi [dragă Ori opincuţa ţi ai rupt, . Ori boii ţi-ai pierdut, Ori merindea ţl-ai gătat, [3]inteo, ce ţl-s'a 'ntemplat? ir Pintea din graiu grăia: - Maică, măiculena mea,

Nici opinca nu mi-am rupt,
Nici merindea n'am sfîrşit,
Oi-am simţit şi-am adormit
Sub un pom mare 'nflorit,
Pomul mi-s'a scuturat, Florile
m'o 'mpresurat, Ş'un şerpe
mare balaur, Maică, cu capul
de aur, S'o băgat, când
duymiam eu, S'o băgat în
sînul meu; Cu coda mijlocu-
mi frânge, Cu gura inima-mi
suge! 'NvSlue-ţi mâna 'n
chindeu,
^W^HlyffivCl, Şi scóte
şerpe bălaur, Maică, cu
capul de aur! Maica din gură
grăia:
— Decât, Pinteo, făr' o
mână, Mai bin' Pinteo, fără
tine; Dér du-te la tatăl teu,
Dór de-o fi el mai milos!
— Etă, tată, drăguţ tată,
'Nvălue-ţi mâna 'n chindeu
Şi ţi-o bagă 'n sînul meu, Şi
scóte şerpe bălaur Tată, cu
capul de aur,
Cu gura inima-mi suge Cu
coda mijlocu-mi frânge!
Taică-său din graiŭ grăia:

— **Decât,** Pinteo, făr' o mână,
Mai bin'. Pinteo, iară tine, Der
du-te la soru-ta,
Dor de-o fi ea mai milosă!
— Soră, soră, draga mea,
'Nvălue-ţi mâna 'n cliindeu Şi ţi-
o bagă 'n sînul meu, Şi scote
şerpe bălaur, Soro, cu capul de
aur,
Cu gura inima-mi suge, Cu
coda mijlocu-mi frânge!
— Decât, frate, făr' o mână,
Mai bin' frate făr' de tine;

Care te iubesc! cu ea!
— Mândră, mândrulena mea,
'Nvălue-ţî mâna 'n chindeu Şi
ţi-o bagă 'n sînul meu,
Şi scote şerpe bălaur, Mândro,
cu capul de aur; Cu gura inima-
mi suge, Cu coda mijloeu-ini
frânge!...
Nici vorba nu o-a gătat,
Mâna 'n sîn şi-o-a băgat Şi a
scos un breu de aur, Lung şi
greu ca un bălaur.
— Mândră, mândrulena mea,
Incinge-l Dumineca,
în ciudă la şoru-mea Şi-l
încinge 'p sărbători, Tot
în ciudă la ndmurî!

Din cele aduse până aci dii viéta lui Pintea vedem, că el aievei a fost

un bărbat voinic, vitéz, născu a fi liber şi cu durere de» inimă că tră cei necăjiţi si eu ură Neîmpăcaţi cătră asupritei. Xun care causă în treg poporul rom n, atât din Maxa mureş şi părţi) ;- migurene, cât şi dii Ardeal, Buc-o vin;* şi Moldova, păa tréza cu scumpo'? ate numele lui îl deosebite logom' 3 şi balade.

Multe leg* **î** de şi balade referi tore la Pinteáis'or mai fi aflând res firate prin poporul nostru din Daci) Trai ană, c^ou.dóm.nu. îinzadar cânţi poetul:

Acésta-i ţera basmelor,
Ce 'ngân' a nostră,
minte Prin irómetnl fantasmelor -«r»"
Din timpi de mai 'nainte.

Multe s'or.fi aflând resfirate şi di acelea, care se referesc la alți ero legendari de ai noștri. Tote, tote de pe tot locul, ar trebui adunate ca sé tíu se pierdă, cuín .se pierduri cele 6 cărți Sibilice din'9, ce oferişi mu ere a cumană regelui Romei ş căruia 'i se părâț,. prea fabulos pre țul lor, dér la urmă jventru ultimel< 3 oferi prețul á tóté 9.